

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav speciálněpedagogických studií

Bakalářská práce

Dominika Svobodová

**Význam trestu domácího vězení pro sociální rehabilitaci
odsouzeného**

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a s využitím výhradně citovaných literárních zdrojů uvedených v seznamu literatury této práce.

V Olomouci dne .....

.....

Dominika Svobodová

Poděkování

Chtěla bych poděkovat vedoucímu mé bakalářské práce Mgr. Michalovi Růžičkovi, Ph.D. za odborné a vlídné vedení. Velmi si vážím jeho času, cenných rad a lidského přístupu. Zároveň děkuji externím konzultantům a následně i respondentům praktické části mé práce, kteří mi poskytli mnoho důležitých a významných rad ze své dlouholeté profesní praxe.

OBSAH

ÚVOD	6
TEORETICKÁ ČÁST	8
1 VHLIED DO ČINNOSTI PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBY ČESKÉ REPUBLIKY	8
1.1 Vznik a vývoj probace a mediace v České republice	8
1.1.1 Období do roku 1989	8
1.1.2 Období po roce 1989	9
1.2 Základy restorativní justice	10
1.2.1 Z historie restorativní justice	11
1.2.2 Podstata restorativní justice	11
1.2.3 Programy restorativní justice	12
1.3 Fungování Probační a mediační služby České republiky	13
1.3.1 Vymezení pojmů probace a mediace	14
1.3.2 Poslání Probační a mediační služby	14
1.3.3 Filosofický základ Probační a mediační služby	15
1.4 Externí organizace - součást spolupráce s Probační a mediační službou a důležitá složka sociální rehabilitace	17
1.4.1 Povinnosti nevládního a neziskového sektoru	17
1.4.2 Postupy práce s oběťmi trestných činů	19
2 SOCIÁLNÍ REHABILITACE	21
2.1 Pojmové vymezení sociální rehabilitace	21
2.2 Sociální práce	22
2.3 Souvhlá sociální a terapeutická péče	24
2.4 Psychoterapeutická péče o člověka v trestu domácího vězení	25
2.4.1 Charakteristika psychoterapie	26
2.4.2 Vhodné psychoterapeutické směry	27
2.4.3 Vhodné metody psychoterapie	30
3 TREST DOMÁCÍHO VĚZENÍ	32
3.1 Historie trestání	33
3.2 Charakteristika trestu domácího vězení	36
3.3 Právní úprava trestu domácího vězení	39
3.4 Elektronický monitoring trestu domácího vězení	41

PRAKTICKÁ ČÁST	44
4 CHARAKTERISTIKA A VYMEZENÍ PRAKTICKÉ ČÁSTI.....	44
4.1 Metoda, cíl a analýza výzkumného šetření	44
4.2 Vlastní šetření	46
4.3 Diskuze neboli analýza a interpretace získaných dat.....	52
ZÁVĚR	55
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	56
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK.....	59

Úvod

Téma, kterým se zabývám v mé bakalářské práci, úzce souvisí s absolvováním třítydenní pedagogické praxe, kterou jsem absolvovala ve středisku Probační a mediační služby v Olomouci. Výběr mého tématu probační pracovníci podpořili. Jejich ochota a vstřícnost mi ve všech odbornostech velmi napomohla. Nesměla jsem tedy v obsahu mé bakalářské práce opomenout právě institut Probační a mediační služby, jako jednu z hlavních nepostradatelných částí. Mé téma se s institutem PMS velmi úzce pojí. Je vlastně jeho přímou součástí, jelikož podle mého názoru jsou alternativní tresty trendem dnešní doby. Obzvláště trest domácího vězení, který je hlavním tématem zvolené práce. Zajímala jsem se o tento alternativní trest již nějakou dobu. Trest domácího vězení byl v českém trestním zákoníku uzákoněn teprve nedávno, přesně k datu 1. 1. 2010. Z tohoto pohledu jsou s ním přiměřené zkušenosti. Bezesporu se však jedná o jednu z neprogresivnějších forem trestu, ke kterému může být obviněná osoba odsouzena. Proto, když jsem název mé bakalářské práce zmínila před oborově nezainteresovanou společností, vznikala různá udivení. Jak pozitivní, tak samozřejmě i negativní. I přes některé pochybnosti, které jsem měla, mě téma neodradilo, ba naopak pozvedlo.

Teoretickou část práce jsem se rozhodla rozdělit do tří stěžejních kapitol, které na sebe navazují, vzájemně se prolínají a svými zajímavými informacemi i doplňují. V první kapitole jsem se zaměřila především na středisko Probační a mediační služby jako neodmyslitelného společenského institutu, který má ve sféře trestní a sociální politiky nezastupitelné místo. Popsala jsem tento institut jak z hlediska historického, tak přes jeho fungování a náplň práce, až po nutnou spolupráci s dalšími institucemi. Ve druhé kapitole se snažím vymezit pojem sociální rehabilitace a spolu s ním i zaměřenost na sociální nápravu právě odsouzeného člověka k trestu domácího vězení. Sociální práce s touto osobou je v mnohém dle mého názoru zajímavější a specifitější. Také se domnívám a myslím si, že zahrnutí psychoterapie jako formy psychické nápomoci svoji roli může uplatnit jak dnes, tak i v budoucích letech. V závěrečné kapitole se zabývám trestem a trestáním osob napříč jednotlivými historickými obdobími. Poté charakterizuji přímo alternativní trest domácího vězení z jeho obecného a právního pohledu. V závěru této kapitoly jsem chtěla dát prostor tolik pokrokovému systému uplatňujícímu se v hlídání osob vykonávající trest domácího vězení. Tato progresivní forma hlídání se nazývá elektronický monitoring. Jako první se začala využívat ve Spojených státech amerických.

U nás byla nějaký čas ve fázi testovací, která dle výsledků ministerstva spravedlnosti ukázala pozitivní výsledek. Jak vše dopadne, ukáže ovšem čas a určitě i finance, které jsou a budou pro tuto formu alternativního trestu nezbytně nutné potřeba.

V praktické části jsem se rozhodla uplatnit kvalitativní metodu sběru dat. Zvolila jsem tedy kvalitativní průzkum formou interview neboli rozhovoru. Respondenti, které jsem přizvala a poprosila k zodpovězení mých výzkumných otázek, jsou odborníci z dlouholeté profesní praxe. Dva soudce orientované na trestní právo a dva probační úředníky, věnující se výhradně trestu domácího vězení. V této části práce tedy popisuji moji zvolenou metodu průzkum její cíl a analýzu zpracování sesbíraných dat, v mém případě rozhovorů. A následně výklad i interpretaci jednotlivých interview se závěrečnou diskuzí a rozbořem získaných dat.

Ráda bych chtěla do tohoto tématu vnést především nadhled a chtíč neustále rozvíjet alternativní trest domácího vězení a vůbec celkově obecné řešení alternativ. Čerpání inspirace ze zahraničních zkušeností v trestně právních a sociálních věcech je samozřejmě nezbytné. Ale i naopak, zaměřit se na nás samotné. A zařadit se mezi ty státy, od kterých se bude v této oblasti alternativního řešení sporů inspirativně čerpat taktéž. Myslím, že to má neskutečnou hodnotu, jak všeobecnou národní akceptaci, tak lidskou spravedlnost a rovnost.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Vhled do činnosti Probační a mediační služby České republiky

Probační a mediační služba hraje v dnešním různorodém, globálním, společenské kontextu, podle mého názoru, nezastupitelnou roli. A to jak v sociální sféře, tak v trestních záležitostech. Práce s osobami, které se dostaly do střetu se zákonem, ať už nešťastnou náhodou či vlastním zaviněním, je velmi důležitým bodem nápravy. Trestní a sociální východiska, která se v rámci této služby střetávají, navzájem sebou prostupují, mají ochrannou funkci nejenom tedy individuální, ale rovněž neodmyslitelně i společenskou.

Nefungováním tohoto důležitého prostředníku jakým Probační a mediační služba zcela jistě je, by vedlo ve vyspělé společnosti k neblahému morálnímu, sociálnímu a celospolečenskému dopadu.

1.1 Vznik a vývoj probace a mediace v České republice

„Probační a mediační služba České republiky (dále jen PMS) byla založena na základě stejnojmenného zákona č. 257, který byl parlamentem přijat v roce 2000 a v účinnost vstoupil k 1. 1. 2001.“ (Štern, Ouředníčková, Doubravová eds., 2010, s. 9).

1.1.1 Období do roku 1989

V šedesátých letech vzniklo spoluprací Národního výboru hlavního města Prahy a Výzkumného ústavu kriminologického, středisko postpenitenciární péče. Účelem a cílem tohoto střediska bylo ověřit, jak účinné jsou metody práce s nepřizpůsobivými občany a i s těmi, kteří byli propuštěni z výkonu trestu odnětí svobody. Takto se začaly formovat nové profese sociálních kurátorů a pár let na to začala vznikat i místa pro specialisty, kteří pracovali s delikventní mládeží, tzv. sociální kurátoři pro mládež (Štern, Ouředníčková, Doubravová eds., 2010).

Jak autoři Štern, Ouředníčková a Doubravová eds. (2010) dále uvádějí, byla v rámci vězeňství zřizována profesní místa sociálním pracovníkům. Jejich povinnostmi bylo například vést odsouzeného k udržování kontaktu s jeho rodinou a jeho přirozeným sociálním prostředím, během výkonu trestu odnětí svobody a rovněž jej zároveň

připravovat na propuštění z vězení a s tím spojený resocializační návrat. Na zmíněných aktivitách se podílelo mnoho odborníků z oblasti sociální práce, pedagogiky, psychologie a práva. Zavádění nových prvků z oblasti práce s pachateli trestných činů bylo nezbytné. Důležitým úkolem bylo vytvořit fungující systém nových trendů tak, jak tomu bylo v zahraničí. Bohužel, tehdejší záměrné projekty a cíle změnit a modernizovat československou politiku přišly vniveč a to kvůli politické situaci, která nastala z důvodu normalizace. Všechny rozběhnuté naděje se zastavily a tak byly základy budoucí probační služby odsunuty. Ovšem všem zainteresovaným odborníkům té doby, na slovo vzatých, byl a ještě bude patřit velký dík.

1.1.2 Období po roce 1989

Štern, Ouředníčková, Doubravová eds. (2010) uvádí v potaz, že na konci osmdesátých let čerpali českoslovenští odborníci inspirace od odborníků ze západních zemí, především pak z Rakouska. V Rakousku v té době začali využívat tzv. odklony od trestního řízení. Československou obdobou bylo vytvoření institutu alternativ. Tento experiment byl zaměřen na Mimosoudní alternativa pro delikventní mládež. Díky projektu mimosoudní alternativa se nově objevil a začal vyzdvihoval prvek aktivního zapojení pachatele k vyřešení jeho trestné činnosti, případně odstranění následků, které svým trestním jednáním způsobil. Též se zaměřilo na samotného poškozeného, který měl možnost ovlivňovat způsob vlastního odškodnění. Poprvé se začaly využívat prvky mediace mezi obviněným a poškozeným, jako metoda, která napomáhá k vyřešení vzniklého sporu. Důležitou osobou zde vyjma obviněného a poškozeného hrála i třetí osoba a to mediátor. Ten odborně vedl celý průběh mediace.

Ministr spravedlnosti se v roce 1996 rozhodl vytvořit první fungující pozice pracovníků u každého okresního soudu. Hlavním cílem mělo být ověřování, zda by budoucí PMS měla začít samostatně fungovat. Nové pracovní pozice obsadili zprvu stávající soudní úředníci. Pracovali na zajišťování administrativně-technických záležitostech, týkajících se výkonu trestu obecně prospěšných prací nebo kontroly obviněného, kterému byla uložena zkušební doba. Praxi velmi ovlivňovala tehdejší pražská katedra sociální práce Univerzity Karlovy. Jako vůbec první katedra v té době, vedla své studenty ke studiu a praxi v oblasti sociální práce v trestní justici. Absolventi této katedry poté začínali pracovat na postech probačních úředníků. Učitelé přednášející na této katedře spolu se studenty byli v roce 1994 zakladateli nevládní organizace Sdružení pro rozvoj

sociální práce v trestní justici. Dnes tato organizace funguje pod názvem Sdružení pro probaci a mediaci, o. s., která se velkým dílem svého vynaloženého úsilí zasloužila právě o vznik PMS ČR (Štern, Ouředníčková, Doubravová eds., 2010).

V průběhu příprav zákon o PMS s předpokladem platnosti od 1. 1. 2001 vyvstala naléhavá potřeba a nutnost připravit kvalifikované probační úředníky a probační asistenty. V roce 1999 se tedy Sdružení pro probaci a mediaci v justici, o.s., spolu s Institutem pro další vzdělávání soudců a státních zástupců rozhodlo zpracovat projekt Kvalifikačního vzdělávacího programu pro úředníky a asistenty Probační a mediační služby. Projekt byl poté schválen ministerstvem spravedlnosti a za finanční podpory samotným Ministerstvem spravedlnosti a nadací Open Society Fund Praha mohl být v letech 1999-2000 realizován. Zde byly uplatněny letité zkušenosti s vykonáváním probačních a mediačních činností, informací a zkušeností ze zahraničí (Štern, Ouředníčková, Doubravová eds., 2010).

1.2 Základy restorativní justice

Pojem restorativní justice lze z anglického slova restore přeložit jako obnovit, navrátit do původního stavu. Myšlenka restorativní justice má tedy za úkol účinně vyřešit trestný čin mezi dvěma či více jednotlivci. Přečin je brán jako sociální konflikt mezi normami ve společnosti a lze jej účinně vyřešit jen za účasti všech osob tímto přečinem dotčených. Restorativní justice též umožňuje všem lidem dotčeným nějakým trestným činem to, že mohou vzít spravedlnost tzv. „do svých rukou“. Takto popisuje restorativní justici Větrovec, Nedorost (in Žatecká, 2007).

Ve srovnání se Šternem, Ouředníčkovou, Doubravovou eds. (2010, s. 30) je popisovaná restorativní justice následovně: *„Restorativní justice se zaměřuje na újmy vzniklé trestnou činností a usiluje o zohlednění potřeb oběti, podporuje odpovědnost pachatele za řešení vzniklé situace a zapojuje poškozeného, pachatele a komunitu do procesu řešení.“*

Taktéž Zehr (in Štern, Ouředníčková, Doubravová eds., 2010) tvrdí že: *„Restorativní justice je proces, který chce v maximální míře zapojovat ty, kdo mají na konkrétním trestném činu podíl, a společně zjišťovat a řešit újmu, potřeby a povinnosti s cílem přivodit ozdravení a dát věci do pořádku, nakolik je to jen možné.“*

A dle Lotrieiho, Polanskiho, Sotoláře, Váلكové (in Sotolář, Púry, Šámal, 2000) zní definice: *„Nové pojetí restorativní justice přistupuje k trestnému činu zcela odlišně a vidí v něm především poškození jedné osoby jinou, nikoliv útok na stát (poškození veřejných*

zájmů). Soustřeďuje se proto na konflikt, který vznikl mezi obětí trestného činu a jeho pachatelem jako reakce na spáchaný trestný čin, resp. stíhaný trestný čin posuzuje jako projev určitého sociálního konfliktu mezi nimi.“

1.2.1 Z historie restorativní justice

V mnohých starých kulturách se objevovala a respektovala osoba, která měla na starost funkci tzv. vyjednaváče, který se setkával s jednotlivými stranami sporu a hledal s nimi nenásilné řešení a hlavně vyřešení daného sporu, tvrdí Sokol (in Štern, Ouředníčková, Doubravová eds., 2010).

Dle Zehra (in Žatecká, 2007) se restorativní justice začíná rozvíjet v osmdesátých letech dvacátého století. Nejdříve v Kanadě a Spojených státech amerických a později se dostává i do západní Evropy.

Vůbec za první skutečně historicky doložený případ vykonání mediace, bylo považováno vyřešení trestného činu v roce 1974 v odborné literatuře známého jako Elmira Case. Toto vůbec první restorativní řešení trestného činu vandalství bylo způsobeno dvěma mladíky. Dopadlo tak, že soud na základě výpovědi církevního pracovníka, který dostal mladíky na starost, uložil mladistvým pouze trest podmíněný. Církevní pracovník dohlédl na omluvu mladíků všem poškozeným a sjednal nápravu jejich špatného jednání. Po tomto případě se usilovalo o vývoj restorativní justice vpřed. V dnešní době fungují v mnoha zemích různé programy restorativní justice, které jsou podporovány nejrůznějšími nadnárodními organizace např. Evropskou unií, Organizací spojených národů či Radou Evropy. A za největšího odborníka restorativní justice lze považovat profesora Howarda Zehra. (Štern, Ouředníčková, Doubravová eds., 2010).

1.2.2 Podstata restorativní justice

Zehr (in Štern, Ouředníčková, Doubravová eds., 2010) tvrdí, že trestné činy či přečiny jsou různého charakteru a různého rozsahu škod. Nelze je tedy hodnotit podle jednoho univerzálního restorativního programu, protože jsou svým charakterem různě specifické. Směr vyřešení konfliktního stavu v restorativní justici však určují klíčové principy a hodnoty. Těmi jsou:

- Respekt - je stěžejní hodnota restorativní justice. Důležitý projev jak k obětem a dalším poškozeným, tak k samotnému pachateli, který se dopustil trestného činu.

- Odpovědnost – pachatel má za úkol v rámci své vlastní zodpovědnosti za spáchaný přečin být motivován a mít vůli v nápravě narušených vztahů k poškozeným osobám.
- Dialog – jednotlivé programy restorativní justice kladou důraz na různé varianty dialogů mezi všemi zainteresovanými osobami, tedy obviněného a osob poškozených či jinak dotčených.
- Participace – vyřešení události má být primárně pod taktovkou těch účastníků trestného činu, kterých se to týká, nikoli v rukou formální autority.
- Dobrovolnost – nikdo z účastníků nesmí být k účasti řešení trestného činu donucen, veškerá rozhodnutí v restorativní justici mají být založena na svobodném rozhodnutí.
- Vyváženost – důležité pro restorativní justici v tomto principu je znovunalezení rovnováhy ve společnosti a v rodinném prostředí všech participujících osob. Zájmy zúčastněných mají být stejně vyvážené.
- Pospolitost – usilování restorativní justice o spoluúčast členů rodiny a komunity ve které pachatel či oběť pobývají a žijí. Snaží se vnímat vzniklou událost jako společný akt, který není jen soukromou záležitostí hlavních aktérů oběti a pachatele, ale i širšího rodinného prostředí.
- Individualita – každý člověk je individuum, které je svým způsobem něčím jedinečné. V tomto případě restorativní justice považuje individualitu ve vztahu k pospolitosti za doplňující se podporu. Jestliže jsou tyto dva základní principy správně dodržovány, tak platí současně.

1.2.3 Programy restorativní justice

Restorativní programy se během svého vývoje různě měnily a pilovaly. Pestrá rozmanitost programů v jednotlivých zemích je díky tvořivosti jejich tvůrců. Liší se svým zakotvením do trestní justice a především kulturou jednotlivých komunit v různých zemích. Tři nejvyužívanější programy restorativní justice jsou založeny primárně na dialogu, píše Umbreit (in Štern, Ouředníčková, Doubravová eds., 2010).

- Mediacce mezi obviněným a poškozeným tzv. Victim Offender Mediation – program restorativní justice, který je nejhojněji využívaný. Primárním cílem tohoto programu má být setkání oběti a pachatele za účasti osoby třetí, která je nestranná a

má vést setkání v poklidném duchu. V tomto případě se jedná o tzv. mediátora. Ten se snaží, aby se obě strany dohodly na smysluplném odstranění vzniklé škody. Setkání tváří v tvář není pro obě strany nejlehčím úkolem, proto je role mediátora jako nestranné osoby velmi důležitá a nezbytná (Štern, Ouředníčková, Doubravová eds., 2010).

- Rodinné konference tzv. Family Group Conferences – hlavní roli při řešení sporu, mají v tomto případě výhradně rodinní příslušní či jiní blízcí příbuzní obviněného pachatele. Ti mají dát pachateli podnět k tomu, aby své chování změnil a napravil tak svou odpovědnost za přečin, který spáchal. Původ těchto konferencí se započal na Novém Zélandu, kde hlavním cílem nápravy obviněné osoby měl být právě širší rodinný okruh osob a ten vystřídal klasické soudní projednání. Takto popisuje rodinné a skupinové konference Zehr (in Žatecká, 2007).
- Kruhy společného rozhodování tzv. Peacemaking/Sentencing Circles – zde se na rozhodování o pachatelově trestném činu, který způsobil, podílelo daleko více osob. Jak samotný obviněný pachatel, tak i oběť spolu s blízkými rodinnými osobami a v neposlední řadě i zástupci práva. A to soudce, obhájce i žalobce. Konečným verdiktem pro obviněného pachatele se stalo společné rozhodnutí všech přítomných osob o příslušném trestu, který bude obviněnému uložen. Kořeny tohoto systému restorativního řešení spadají do některých provincií v Kanadě, kde se jimi lidé inspirovali i v dnešní době (Štern, Ouředníčková, Doubravová eds., 2010).

Budoucnost restorativní justice je otevřená všem novým a inspirativním přístupům a programům. Spolu s retributivní justicí, která je primárně založena na náhradě škody v podobě trestu, má být restorativní justice v souladu. Kombinací těchto dvou modelů mají být přečiny řešeny tak, aby se hledaly a nacházely neustále nové cesty v případech trestní odpovědnosti a nápravy pachatelů. Vzájemné doplňování přístupů, má tak motivaci do blízkého budoucna (Štern, Ouředníčková, Doubravová eds., 2010).

1.3 Fungování Probační a mediační služby České republiky

Významným dokumentem, ze kterého se v první řadě vychází je zákon o Probační a mediační službě č. 257/2000 Sb., který nabyl v platnosti k 1. lednu 2001. Dále je pak nutné podotknout letité zkušenosti a formování PMS a též významná je spolupráce se zahraničními odborníky.

1.3.1 Vymezení pojmů probace a mediace

Význam slova probace je odvozen od původního latiského slova probare, tzn. zkoušeti či ověřovati. „*Probací se podle § 2 odst. 1. Zákona o PMS rozumí: organizování a vykonávání dohledu nad obviněným, obžalovaným nebo odsouzeným (dále jen „obviněný“), kontrola výkonu trestu nespojených s odnětí svobody, včetně uložených povinností a omezení, sledování odsouzeného ve zkušební době podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, dále individuální pomoc obviněnému a působen na něj, aby vedl řádný život, vyhověl soudem nebo státním zástupcem uloženým podmínkám a tím došlo k obnově narušených právních i společenských vztah“ (Doubrovová, Ouředníčková, et. al., 2001, s. 1- B2).*

Dále pak autorky Doubrovová, Ouředníčková et. al. (2001) píší, že význam pojmu mediace je odvozen od latiských slov medius a median, což znamená například střed či prostřední. Mediáci tedy definují a vycházejí rovněž jako u probace ze zákona o PMS. Za přítomnosti mediátora, který je tzv. prostředníkem, dochází k mimosoudnímu zprostředkování diskuze, při které se řeší spor mezi obviněným a poškozeným a jednání směřující k napravení konfliktního stavu v rámci trestního řízení. Mediáci jako takový způsob řešení neshod, lze vykonávat pouze se souhlasem obviněného a poškozeného.

Autorky dále čerpají z komentáře k zákonu o PMS. Mediáci tedy je tzv. neformální průběh urovnání konfliktů a alternativního vyřešení trestní věci. Hlavním účelem na jedné straně je umírnění a zklidnění konfliktních situací a zmírnění škod a následků, které ze spáchaného trestného činu vyplývají a na straně druhé najít řešení konkrétní trestné věci, která napomůže soudci a státnímu zástupci upotřebit rozmanitou škálu alternativ k potrestání.

1.3.2 Poslání Probační a mediační služby

Mezi nejdůležitější úkoly práce PMS patří především uskutečňování trestní spravedlnosti a tím uplatnění všech možných alternativních postupů v trestním řízení a řádně opatření působivého výkonu alternativních trestů. Proto se v rámci funkce PMS vykonává již zmíněná probace a také mediace. Důležitým faktem a nedílnou součástí PMS musí být prevence a redukce rizik opakování trestné činnosti (Matoušek, Koláčková, Kodymová, 2005).

Na internetových stránkách Probační a mediační služby České republiky můžeme zjistit, jaké jsou hlavní cíle působení PMS ČR:

- Integrace pachatele – usilování PMS o zdravé začleňování obviněného člověka do společenského života tak, aby se vyhnul opakovanému porušení zákonů. Integrací se v tomto případě míní obnova respektu u obviněného člověka k právním normám společnosti, jeho následnou seberealizaci a uplatnění v rámci společenského života.
- Participace poškozeného – snaha o začlenění poškozeného do průběhu vlastního odškodnění a obnova jistot, integrity a důvěry ve spravedlnost.

(Probační a mediační služba České republiky, 2013)

Jak uvádějí autorky Příručky pro probaci a mediaci Doubravová a Ouředníčková et. al., (2001), podstatou činnosti PMS jsou základní kritéria, mezi které řadí například:

- Individualizaci – primární způsob práce s každou osobností člověka zvláště se zaměřením na jeho lidské potřeby, zájmy a okolnosti týkající se jeho případu.
- Motivaci – důležitá participace klientů na vyřešení důsledků jejich trestné činnosti. Nalézání vhodných zdrojů a kompetencí ke zdravé změně dosavadních vzorců chování, aby nadále nemuselo docházet ke střetu se zákonem. Poškozený může být aktivně spolupracující subjekt, který má právo na způsobu vedení vlastního odškodnění.
- Transparentnost – aspirovat o maximální možnou informovanost všech orgánů činných v trestním řízení je nevyhnutelně nutné. Zprávy o průběžné práci s klienty jsou důležité jak pro tyto orgány, tak pro samotný nadhled klientů nad jejich aktuální situací.
- Včasnost intervence – neodmyslitelné kritérium začínající v co nejranější fázi trestního řízení.
- Vyváženost – usilování o rovnoprávně vyváženého poměru k potřebám a zájmům obviněného, poškozeného i společnosti. Se společným cílem nalezení vzájemného a přijatelného řešení daného případu.

1.3.3 Filosofický základ Probační a mediační služby

Z takzvané obnovující justice z anglického slovního spojení restorative justice, vychází celé pojetí PMS. Ta uplatňuje nový, respektive odlišný přístup a myšlenku užití trestní spravedlnosti. Trestné činy jsou v naší společnosti vnímány a považovány za

takovou sociální událost, která je v rozporu právě s určitým lidským společenstvím. Mezi obviněným a poškozeným se hledají fungující postupy, které vnášejí do smyslu práce konsensuální řešení. Z pohledu historického je ukazováno, co je v daném společenství považováno za přijatelné, či za nepřijatelné. Tzv. vzor „trestání těla“ vystřídal vzor „trestání duše“. Katy postupem doby nahrazovali odborníci z medicínských oborů jako například lékaři a psychiatři a v neposlední řadě taktéž znalci ze společenských věd a to psychologové, vychovatelé, sociální pracovníci a taktéž právě probační pracovníci. Vrcholící humanitní podstaty týkající se prosazování ochrany lidských práv, respektu ke všem osobám a estetickým principům jsou ve dvacátém století, klíčovými měřítky lidského zkoumání (Doubravová, Ouředníčková et. al., 2001).

Jednotlivé posuny myšlenkových období vedou k následujícím filosofickým možnostem:

- Od neosobního k osobnímu – podstatou tohoto filosofického východiska je skutečná odbornost experta. V první řadě na sebe bere odpovědnost za své používané jak humánní, tak estetické postupy práce a v další návaznosti zůstává opravdová, faktická užitečnost.
- Od trestu k zodpovědnosti – trest nelze chápat jen jako jediné uspokojivé řešení, ale jako jednu přiměřeně správnou formu odplaty. Obviněnému pachateli musí být jasné, že za svůj spáchaný, morálně nepřijatelný, svobodný, ale přesto špatný skutek musí nést patřičnou, taktéž svobodnou odpovědnost.
- Od izolace k sociálnímu – hranice izolace pachatele je ve společnosti stále více diskutovaná otázka. Existencí a rozvojem tzv. alternativních trestů v rámci probačních a mediačních služeb sociálního charakteru je v justici nepřehlédnutelná. Prioritou je pátrání po takové hranici, která neposuzuje obviněného a poškozeného jako oddělené díly, ale snaží se nalézat řešení rozporu společnou cestou.
- Od přijímání opatření ke spolupráci – posílení člověčenství a spoluzodpovědnosti je nutný předpoklad k nabízení a poté rozvíjení spolupráce s klientem, která má vést k dosažení kýženého stavu spokojenosti na obou stranách jak na straně samotného klienta, tak jednotlivých odborníků. To je probačních úředníků, státních zástupců a soudců (Doubravová, Ouředníčková et. al., 2001).

Jak se autorky Doubravová s Ouředníčkovou et. al. (2001) dále zmiňují i společenské vědy a jejich myšlenkové koncepty mají velký podíl na nynějších postupech používaných PMS, právem a justicí. Mezi tyto obory patří především psychologie, psychoterapie a

sociální práce, ze kterých, právo jako takové, čerpá mnoho konceptů, které potom zhodnotí při samotném soudním procesu.

Např. z psychoanalýzy se může čerpat vysvětlování spáchaného zločinu. Jelikož různá traumata z dětství a mládí, zanechávají v duši člověka tmavé stopy, které pak vedou ke zlým činům. Na tomto základě, tedy vždycky dochází ke zjišťování momentálních a hlavně dřívějších poměrů pachatelova rodinného života. Aby bylo porozuměno důvodu a vnitřní motivaci spáchaného trestného činu. Zda se může považovat za oprávněnou či nikoliv. Nápodobně to má se zjišťováním minulosti osob, které se dopustili přečinu i behaviorální psychologie či psychoterapie. Tvrdí, že chování je zvyk, který se systematickou terapií dá přecvičit a naučit. Ideje výchovně nápravných ústavů na převýchovu zločinců a pracovních terapií, nalezneme v Pavlovovské reflexologii. Humanistická psychologie přišla s ideou rozvinutí skrytých možností a zdrojů člověka k jeho opravdovému lidství a snaze najít jeho dobré stránky a přijmout jej jako plnohodnotného člověka. A nakonec koncem osmdesátých a začátkem devadesátých let přinášejí sociální vědy spolu s psychoterapií koncept, jak si sám osobně pachatel představuje vlastní nápravu svého špatného jednání, za které má zodpovědnost. S pachatelem na odčinění jeho přestupku spolupracují i ti, kterých se trestný čin nějakým způsobem osobně dotýká a snaží se být podporou ve vzniklé konfliktní situaci. Zde se uplatňují jak teorie řešení konfliktů, tak koncepty mediace a obnovující justice (Doubravová, Ouředníčková et.al, 2001).

1.4 Externí organizace - součást spolupráce s Probační a mediační službou a důležitá složka sociální rehabilitace

Jak už tomu tak většinou bývá, tak v každém oboru lidské činnosti je možné čerpat od zkušenějších odborníků, v případě PMS tomu není jinak. Od zahraničních odborníků, kteří jsou většinou v poli nápravy odsouzeného napřed, se neustále čerpají nové zkušenosti ze všech oblastí alternativního zacházení s osobou obviněnou. A nejen s ní, ale i s ostatními lidmi, kteří k trestním okolnostem obviněného mají blízko. Většinou tedy blízcí příbuzní či komunita, do které pachatel patří.

1.4.1 Povinnosti nevládního a neziskového sektoru

Jak jsem v úvodu této podkapitoly již zmínila, čerpání nových poznatků a přístupů ze zahraničí je v dnešní době nezbytné. Tak to bylo i v případě nových zkušeností v oblasti

realizace probačních a mediačních programů, za pomoci právě neziskových a nevládních organizací.

Tyto instituce, jak popisují (Štern, Ouředníčková, Doubravová eds., 2010), pomáhají poskytovat a realizovat služby, které mají být součástí výkonu alternativních trestů. Příklady ze zahraničí tomu velmi napomohly. Například v Kanadě byly pro tuto alternativní činnost zřízeny tzv. domy na půl cesty, z angl. Half Way Houses či Probation Hostels. Ve Velké Británii uplatňují naopak jako součást procesu podmíněného propuštění tzv. parole (Parole Board). To znamená, že parolová komise rozhodne, že pachatel bude trávit vymezenou a stanovenou dobu na svobodě, avšak jeho chování bude průběžně kontrolováno a hlídáno. Když se nedopustí žádného provinění a neporuší stanovená omezení, tak se parole přemění na tzv. úplnou parolu (full parole). Tamější PMS v Nizozemsku zase spolupracuje s Armádou spásy (Salvation Army), ta má se státem smlouvu na zajišťování sociálních a probačních služeb v rámci nizozemské justice. Norské nevládní, neziskové organizace, které jsou najaty státem plní hlavní účel mediace v oblasti převážně rodinných sporů. A v dalších Skandinávských zemích nestátní neziskové organizace zajišťují oblasti probace např. formy následné péče (after care) po propuštění osoby z VTOS a dále rozvíjejí mediační činnosti mezi poškozeným a obviněným.

„Podobnou cestou se ubírá vývoj v České republice. Přestože PMS zajišťuje mediační i probační činnosti, bez úzké spolupráce s nevládním sektorem se neobejde“ (Štern, Ouředníčková, Doubravová eds., 2010, s.174).

Po vstupu ČR do EU, se pracovní aktivity neziskových organizací v českém soudnictví, za finanční podpory a prostředků z Evropského sociálního fondu, značně rozšířily. Mezi známé nevládní neziskové organizace, které se podílí na probačních a mediačních programech u nás, lze zmínit např. sdružení Podané ruce, Člověk v tísní, Sdružení pro probaci a mediaci v justici, o.s., nebo třeba Armáda spásy (Štern, Ouředníčková, Doubravová eds., 2010)

Metoda, kterou se vhodné resocializační programy PMS vybírají a utvářejí, se nazývá akreditační proces. Ten má zajistit stoprocentní kvalitu. A to hlavně ve správném výběru vhodných kandidátů z řad poskytovatelů a tvůrců programů, kteří splní přísně dané standardy kvality, tj. kvalifikovaně vyškolení zaměstnanci či do detailu propracované programové manuály. V České republice už fungují probační a resocializační programy jak pro mladistvé delikventy, tak pro dospělé pachatele trestných činů. Ovšem neustále probíhá koordinace a rozvoj nových i stávajících projektů nevládních organizací v české

justici. Cíl je dán jasný. Zmapování a vytipování nejproblematičtějších kriminálních oblastí, které budou vhodné pro resocializační aktivity. Obrovská výhoda těchto aktivit a programů je zcela jasně patrná. Snižování recidivy a opakování trestné činnosti v první řadě a v druhé řadě odlehčit přetíženosti českých věznic (Štern, Ouředníčková, Doubravová eds., 2010).

I když se situace s přeplněností věznic po lednové vyhlášení amnestie bývalého prezidenta České republiky Václava Klause, značně odlehčila, není důvod k odlehčení resocializačních programů, ba naopak, by mělo přijít jejich posílení a vylepšování.

„Probační a resocializační programy jsou skupinové a individuální. Věnují se nácviku sociálních dovedností: vystupování před zaměstnavatelem při přijímacím pohovoru, hospodaření s finančními prostředky, řešení dluhové situace, zvládání konfliktních situací v životě a v rodině“ (Štern, Ouředníčková, Doubravová eds., 2010, s.175,176).

Podle mého názoru a tedy v souhrnném závěru této podkapitoly, lze podotknout jedna důležitá věc, která jasně z předchozího textu vyplývá. Bez aktivit, které v současné době nevládní neziskové organizace v rámci PMS poskytují, by se nedalo v justici vůbec fungovat. Nutná spolupráce všech stran podílejících se na rozhodování o pachatelově budoucnosti je tedy na patřičném prvním místě.

1.4.2 Postupy práce s oběťmi trestných činů

Když se řekne slovo oběť a přidá se k tomu slovní spojení trestný čin tak to v řadě z nás vyvolá šok, strach, nápomoc a v neposlední řadě u těch empatictější založených jedinců i nutnou dávku možné empatie. Mnozí z nás chtějí oběti laicky napomoci, ale pouhá útěcha a podpora mnohdy dané osobě, která se stala obětí zlého činu, nestačí. Podle mého mínění bychom měli chtít mít větší a širší podvědomí i my, jakožto laici, o tom, kam případnou oběť nasměrovat tak, aby to pro ni samotnou bylo přínosem. Hlavně tedy po stránce psychologické.

Z historického pohledu se pokládala problematika oběti trestného činu vždy za předmět vedlejší. Na oběti nebyly brány ohledy jako tomu bylo v případě pachatele, který byl v trestním procesu spravedlivého řešení situace hlavním objektem celého soudnictví a logicky i PMS. Pocit oběti, že se o ni justice dostatečně nezajímá a vlastně ji ani moc nechrání, nepomáhá a zdá se tedy spíše na obtíž, přetrvává v některých případech i dodnes (Štern, Ouředníčková, Doubravová eds., 2010).

Taktéž Vágnerová (2008) se zabývá sociálním postavením obětí. Oběti jsou stigmatizovány hlavně ze strany veřejnosti. Ta mívá sklon k tomu oběť izolovat a především se jí vyhýbat, jelikož většinou neví, jak se v přítomnosti takové osoby chovat. Mýty o osobním zavinění oběti nebo její případné spoluúčasti na vzniku trestného činu, neustále přetrvávají.

V podkapitole resorativní justice, kde byla nastíněna její filosofie, která postupem doby a vývojem jednotlivých programů jak pro pachatele, tak pro oběti, ovlivnila činnost i PMS i soudnictví. Momentálně se PMS věnuje obětem trestné činnosti naplno. Hlavně formou spolupráce s nevládními organizacemi, které se obětem snaží nabízet a poskytovat podpůrné sociální a základní právní služby. Asociace občanských poraden ve spolupráci s PMS vytvořily projekt, který reagoval právě na chybějící mezeru v ochranně a hájení práv obětí trestných činů. Projekt se nazývá Specializované a komplexní poradenství obětem trestných činů. Cíl byl dán jasně a zřetelně. Kvalitní a široké spektrum nabízených poradenských služeb pro oběti a jejich co nejsnadnější návrat do obvyklého života. Významnou složkou spolupráce je předávání klientů mezi organizacemi, což zvyšuje efektivitu, odbornou pomoc a dostupnost (Štern, Ouředníčková, Doubravová eds., 2010).

Ve společnosti proto vznikaly organizace zabývající se výhradně a primárně ochranou obětí trestných činů. V roce 1991 vznikla a byla otevřena první poradna organizace Bílého kruhu bezpečí, která měla za cíl právě podporu a ochranu obětí trestného činu. Mezi mnohé další organizace na našem území, které primárně pomáhají právě obětem trestných činů či obětem domácího násilí, řadíme například Ligu lidských práv, o.s., Intervenční centra či České sdružení obětí dopravních nehod, o.s., atd. (Štern, Ouředníčková, Doubravová eds., 2010).

2 Sociální rehabilitace

V čím dál častější a větší míře slýcháváme v dnešní pře-informované společnosti ze všech možných stran, ať už z masmédií nebo jiných dostupných zdrojů, pojmy „sociální“ či „rehabilitace.“ Bud' jako samostatně stojící a chápající pojetí, či, v případě této bakalářské práce, odborné slovní spojení, které má v naší české sociální sféře své zásadní a významné postavení, o kterém můžeme neustále diskutovat, nalézat a rozvíjet mnohá další využití např. i v samotné praxi. Taktéž sociální práce s lidmi, jež se vyskytli v jakékoliv tíživé či nezáviděníhodné situaci a potřebují určitou pomoc a podporu odborníků z praxe, se stala v dnešní době velmi potřebnou a nezbytnou službou. A když se přímo zaměřím na pachatele, kteří si odpykávají svůj trest domácího vězení a jejich následnou péči po vykonání tohoto trestu, tak se domnívám, že neustálé hledání progresivních cest v jejich sociální nápravě a rehabilitaci, je opravdu nezbytné.

2.1 Pojmové vymezení sociální rehabilitace

Když začneme u významového pojetí slova rehabilitace, tak se můžeme dočíst, že Votava (1997) rehabilitaci odvozuje z latinského slova „habilis“ – což znamená k něčemu způsobilý, vhodný či zručný a předpony „re“, která vymezuje slova jako znovu, opakování a návrat. Významné zjištění bylo, že do pojmu rehabilitace odjakživa prostupovaly, jak sociální, tak pracovní problémy.

V penologickém kontextu vnímají Černíková, Sedláček (2002) rehabilitaci, jako takové ozdravení životních hodnot a orientací odsouzeného, které mu navrátí status takzvaně slušného člověka dodržujícího úroveň mravního a etického myšlení a chování.

A Dle Vitáskové (2005) se rehabilitační forma v systému péče ukotvuje už v 15. století s počátkem kapitalismu. Dále pak ve výkladovém slovníku definuje rehabilitaci jako soubor činností, které navrátí člověku porušenou funkci a on je pak opět znovu-uschopněn. A taktéž se snaží navracet do pořádku vztahy jedinců k jejich práci, rodině, výchově, širší společnosti a v neposlední řadě také k jejich kulturním zájmům.

O pojmu „sociální“ a jeho vymezení se zmiňuje Geist (in Krejčířová, Treznerová, 2011, s. 7) jako o odborném termínu převzatém z latiny: „*socius – druh, společník, účastník, spojenec, socio – pojím, družím, sjednocuji, sdílím, účastním se, socialis – spojenecký, družný, společenský, societas – společenství, spolek, družení, svazek.*“

Celé slovní spojení pojmu sociální rehabilitace definuje Hutyrková (2006, s. 10) jako: „*Proces, ve kterém se jedinec snaží dosáhnout optimálního zdravotního a psychického stavu, obnovy nebo náhrady ztracených či omezených schopností a dovedností a dobrého sociálního fungování.*“

2.2 Sociální práce

Je mnoho různých konceptů, definic, vymezení a popisů sociální práce. Svým pohledem na tuto problematiku se liší se autor od autora, stát od státu i kontinent od kontinentu. I když v konečném závěru se jejich názory střetávají, alespoň v jednom shodném bodě. I přesto, že je mnohdy slýcháváno o nedostatku odborných debat na poli sociálním, tak čerpání nových poznatků českých či zahraničních odborníků od sebe navzájem, rozhodně neutichá. Myslím si a bezprostředně doufám, že ta správná cesta, jak tuto oblast sociální problematiky vést k budoucím, ještě větším vrcholům, stojí zcela jistě na sociálním smýšlení ne jednoho individua ale celého lidstva.

Než se dostanu k jednotlivým definicím sociální práce, tak jak je vysvětlují a vnímají jednotliví autoři, tak bych chtěla zmínit jeden koncept sociální práce, který je podle mého názoru, nejbližší k sociální rehabilitaci osoby v trestu domácího vězení.

Ekologický koncept sociální práce, tak se nazývá. Jeho podstatou jsou problémy, které vznikají v adaptačním procesu. Stres, který vzniká a pokládá se za problém propojuje tři oblasti. A to např. změnu sociálního statusu, krizové události apod. Environmentální problémy tj. tlak prostředí a do třetice oblast maladaptivních interpersonálních vztahů a komunikace. Cílem pomoci sociálního pracovníka osobě s takovým problémem je pokus o prospívající přizpůsobení či readaptaci (Mahrová, Venglářová, 2008). V případě člověka vykonávající trest domácího vězení spatřuji v readaptaci, jak ze strany sociálního pracovníka, tak probačního úředníka nutnou potřebu podpory. Hlavně v tom, snažit se odvrátit stres, který vyúsťuje mnohdy v přečiny, které nelze nechat bez povšimnutí.

A jak dokládá Černíková a kol. (2008), tak v rámci funkce PMS v naší české justici se považuje efektivita sociální práce s osobami v konfliktu se zákonem, za nepostradatelnou. Hlavně v individualizovaném prosazování práv obviněného a taktéž jeho co možná největší sociální rehabilitaci a integraci do stávající společnosti.

Řezníček (1994) píše, že cílem sociální práce je rodině, skupině či jednotlivci poskytnout takovou sociální službu, která napomůže vyrovnat se, omezit nebo odstranit řešitelné problémy a taktéž úpravou sociálních poměrů zlepšit nevyhovující situaci.

Za to Úlehlův (1999, s. 25) vlastní názor na poslání sociální práce: „*je vést dialog mezi tím, co chce společnost ve svých normách, a tím, co si přeje klient.*“ Dále dodává a stojí si za názorem, že důležité je vést diskuzi mezi klientem a pracovníkem v harmonické součinnosti, jako mezi dvěma inteligentními partnery. A obecný cíl sociální práce je o: „*soustavné koordinaci změn na straně norem i na straně klientových způsobů.*“

Musilova (in Mahrová, Venglářová a kol., 2008, s. 9) definice zní: „*Sociální práce v sobě nese rysy jedinečnosti v rámci specifického přístupu ke každému klientovi. A současně rysy komplexnosti v přístupu k řešení sociální situace z hlediska ekonomického, psychologického, zdravotního, právního, sociologického a pedagogického.*“

Teoreticky dobře připravenou disciplínu, která odborně, profesionálně a speciálně pečuje o člověka. Čerpající z obsáhlého celku teoretických znalostí mnoha společenskovedních oborů, především psychologie, sociologie, pedagogiky, filosofie, ekonomických, právních a lékařských oborů. Tento celek tvoří podstatu pro profesionální postup sociálních institucí, které se snaží napomáhat zejména jednotlivcům, ale i skupinám či komunitám. Ideálně tak, aby bylo dosaženo co možná nejmožnější harmonie a pořádku ve společnosti. Tak definují sociální práci Novotná, Schimerlingová (in Černíková a kol., 2008).

Formulace, která mě osobně se zdá novodobě novátorská je od Mezinárodní asociace sociálních pracovníků a Mezinárodní asociace škol sociální práce. Tyto dvě společenství se shodla na definování sociální práce, které popisují autorky Mahrová a Venglářová a kol. (2008, s. 14) jako: „*Sociální práci jako profesi podporující změny, řešení problémů v oblasti mezilidských vztahů a umožňující lidem zvyšovat kvalitu jejich životů. Sociální práce se s využitím teorií lidského chování a sociálních systémů uplatňuje v situacích, kdy lidé a prostředí na sebe vzájemně působí a základními principy sociální práce jsou lidská práva a sociální spravedlnost.*“

Sociální práci vykonávají především tzv. sociální služby, ale nejen ty. Za obdobu sociální služby, i když ne v pravém slova smyslu, můžeme považovat i PMS. Pomoc pachateli či oběti v orientaci a zprostředkování péče přímé, navazující nebo doplňující vychází právě ze základů sociální práce.

Matoušek (2001) pokládá sociální práci jako prostředek k následné realizaci sociálních služeb. Nutně nezbytná je v profesi sociálního pracovníka obrovská profesionalita. S tou samozřejmě počítají sociální subjekty, které tyto lidi zaměstnávají. Jelikož vytváření a následnou realizaci sociálních programů, projektů, plánů i cílů, není

jednoduchý úkol, tak profesionální postoj v tomto případě, vyžaduje nutnou míru vědomostí i tzv. pracovního zapálení. A Baker (in Mahrová, Venglářová a kol., 2008, s. 13-14), to jen doplňuje s tím že: „*Národní asociace sociálních pracovníků v roce 1973 formulovala sociální práci jako profesionální aktivitu.*“ A pokračuje tak, že: „*Praktická sociální práce vyžaduje znalosti vývoje člověka, jeho chování, znalost společenských, ekonomických a kulturních institucí a interakce mezi nimi.*“

2.3 Souvislá sociální a terapeutická péče

Každý jedinec má právo na svobodnou volbu rozhodovat o svém životě, o svých osobních i intimních záležitostech a o své osobní existenci. Proto má taky právo na to, vyzkoušet a následně si zvolit, takovou formu péče, která mu bude vyhovovat nejvíce. To samozřejmě zjistí až po jejím vyzkoušení, jak se lidově říká na vlastní kůži. V případě člověka odsouzeného k trestu domácího vězení, spatřuji výběr sociální rehabilitace za důležitou součást jeho nutné nápravy. S pomocí a doporučením správného výběru mohou takovému jedinci pomoci, jak osoba sociálního pracovníka, tak osoba probačního úředníka, který má v tomto případě výhradní přednost před zmíněným sociálním pracovníkem. Dle mého úsudku, může taková osoba využít formu nápravy dvěma různými způsoby. A to: probačními programy, výhradně zaměřenými na nápravu v podobě terapeutických programů a samostatnou psychoterapii s profesionálním psychoterapeutem.

Co se týče probačních programů, o kterých se chci zmínit jen velmi krátce, tak poznatky z let minulých, jak je popisuje Žatecká (2007) nejsou moc pozitivní. Neustále se jednalo o dotacích na probační programy a jejich vytváření a zavádění do praxe. Jak moc dobře víme, vše se samozřejmě vyvíjí postupně a tak to bylo tedy i s probačními programy. Dnes jich je na výběr mnohem více a zasahují do širší oblasti lidského působení.

V práci s člověkem, který má uložený TDV je individuální sociální práce z hlediska jeho nápravy považována, dle nejen mého názoru ale i názoru spousta jiných odborníků, za primární. A tak bych na začátek zmínila smysl a důležitost individuální metody sociální práce, tak jak se o ní zmiňuje Chytil (in Mahrová, Venglářová a kol., 2008), který píše, že za zakladatelku právě této metody sociální práce je považována v 19. století američanka Mary Richmondová. Ta za podstatné metody individuální sociální práce považovala, potřebu sociálních vztahů a přiměřený zásah do těchto klientových sociálních vztahů v jeho sociálním prostředí. Taktéž rozvinutí pevného vztahu klienta k sociálnímu pracovníkovi považovala za nezbytné. Jen krátce tuto metodu doplňují Skidmore a

Thackeray (in Mahrová, Venglářová a kol., 2008, s. 19) údajem: „*V šedesátých letech 20. století ovlivnila individuální sociální práci, rodinná terapie, krátkodobá terapie a terapie rozhovorem. Začal se prosazovat Rogersův na klienta orientovaný přístup.*“

Z toho všeho je tedy možné usoudit, že kontinuální sociální péči, kterou popisují Netík, Netíková, Hájek (1997), můžeme zaměřit podle mého názoru i na odsouzeného člověka k TDV. Cílem je navázání socioterapeutického vztahu odborníka a klienta a vytvoření u klienta pozitivní vazby na své sociální okolí. Kontinuální sociální péči, tak jak ji autoři popisují, se zaměřuje hlavně na práci s klientem, který prochází všemi fázemi trestního řízení. Jak tedy osoby propuštěné z VTOS, tak např. i osoby, které potřebují jakoukoliv pomoc s překonáním svých nepříznivých trestních či sociálních dopadů. Kontinuální sociální péče se využívá primárně u sankcí, které jsou spojeny s omezením osobní svobody. Já osobně spatřuji blízkou podobnost a přínos myšlenky kontinuální sociální péče k TDV. Dále vycházím z obsahu autorů, kteří vidí prospěšnost této metody např. v pomoci klientovi lépe pochopit příčinu jeho problému a to tak, že jej naučíme novým sociálním dovednostem, odolnosti vůči negativním sociálním jevům či aktivizaci při hledání svých osobních hodnot a vyhlídek do budoucího života. Tyto příklady pak mohou vést ke zdárnému překlenutí jeho problému.

Jako protipól stojí Vágnerová (2008), která tvrdí, že efektivita pomocí speciálně pedagogické a psychoterapeutické práce je na nápravu odsouzeného pachatele velmi nízká a přinášené výsledky neodpovídají vynaloženému snažení profesionálně vzdělaných odborníků. Autorka se domnívá, že tzv. náprava takového člověka není v silách působení jednotlivých programů, jak se na první pohled zdá, ale především primární roli hrají osobnostní vlastnosti a předpoklady daného jednotlivce. Prediktorem se stává především přítomnost jak pocitu viny, tak pochopení dopadu vlastního jednání.

2.4 Psychoterapeutická péče o člověka v trestu domácího vězení

V této podkapitole bych se ráda zmínila o terapii, tedy přímo o psychoterapii. Myslím si, že v dnešní době, bychom se bez ní neobešli. Velmi účinkuje v umírňování a nápravě psychických problémů a trápení jakéhokoliv člověka a proto ji pokládám za tak nepostradatelný pomocný článek. Změna negativního nebo jinak nežádoucího chování, umírnění vyhraněných emocí, posílení zdravého myšlení apod. je to, po čem touží člověk, který tyto důležité vlastnosti nemá z nějakého důvodu pod kontrolou a které mu vytváří překážky v co možná nejpříjemnějším prožití svého života. Ať už se jedná o osobu, která

není v konfliktu se zákonem, ale má psychické obtíže např. z tlaku a přemíry nároků ze zaměstnání či blízkého rodinného okolí, tak osoba, která vyloženě trpí nějakou psychickou poruchou, kterou má, či nemá diagnostikovanou a tak se jí snaží za pomoci forem terapie mírnit a nebo člověk, který se stal obviněným a posléze i odsouzeným za přečin, který spáchal. V tom posledním případě mě to zajímá a to hlavně v souvislosti s osobou, která má trest domácího vězení uložený a důsledně jej vykonává. Chci tedy popsat psychoterapii, která je podle mého názoru pro osobu s takovým alternativním trestem jako je TDV vhodná. Dnes existující probační programy s různým zaměřením, které jsou odsouzenému probačním úředníkem doporučeny nebo soudem přímo nařízeny. V tomto případě už mnohdy na tu opravdovou individuální psychoterapeutickou pomoc, mnoho prostoru, času a v neposlední řadě nejspíš ani dostatečných financí, nezbývá.

2.4.1 Charakteristika psychoterapie

Definicí psychoterapie jako takové je více. Každý autor, odborník na psychoterapii či přímo sám psychoterapeut ji specializuje a zaměřuje svým psychoterapeutickým směrem. Volí metodu a cíl, který upřednostňuje jak teoreticky, tak následně i prakticky. Prioritou v tomto textu však není popsat všechny možné psychoterapeutické směry, ale pouze tzv. popsat selekci těch, o kterých si myslím, že by byly člověku v TDV duševním přínosem, prospěchem a pomocnou rukou.

Kratochvíl (2006) popisuje psychoterapii jako s interpersonální neboli mezilidský obor a dále o ní hovoří jako o aplikované a empirické vědě. Z hlediska empirického vychází psychoterapie z jednotlivých teorií a domněnek a tyto tzv. teoretické poznatky má následně možnost aplikovat přímo v praxi. Současná psychoterapie zahrnuje okolo deseti (plus – minus), společensky uznávaných systémů či přístupů. Ovšem každý takový přístup má, samo sebou, svoji vlastní teorii osobnosti, vypracované postupy a následné metody léčení a taktéž samostatný terapeutický proces, který dodržuje a postupuje s ním vpřed.

Obor vycházející v první řadě hlavně z psychologie. Zakládá si především na intervenci psychologickými nástroji komunikační a vztahové povahy. Expert, v tomto případě terapeut, napomáhá klientovi docílit jeho, pokud možno absolutní normality. Normalitu můžeme posuzovat tak, že náš život naplňujeme a realizujeme sami a zároveň spolu s ostatními blízkými či vzdálenými lidmi, pozitivně laděným způsobem. V průběhu psychoterapeutického postupu se odstraňují jednotlivé subjektivní problémy. A všeobecně má psychoterapeutický obor za úkol, zvyšovat hodnoty jednotlivých osob, a pokud jde

eventuálně o klientovo zdraví, tak na něj působit hlavně ve směru rehabilitace, prevence a samotné léčby. Takto definuje tento významný obor autor Vymětal (1996).

Následovně psychoterapii definuje i Strotzky (in Bouček, 2006, s. 5): „*Psychoterapie je interakce mezi jedním nebo více pacienty a jedním nebo více vzdělanými terapeuty. Účelem této interakce je léčení především psychologickými prostředky, popřípadě slovními nebo neverbálními komunikačními strategiemi.*“

Autoři Matoušek a Kroftová (1998, s. 225) při volbě vhodného a správného psychoterapeutického postupu v případě nápravy mladistvých napsali že: „*Psychoterapie má blízko k medicíně a k psychologii, tedy ke specializacím, jež se mezi pomáhajícími profesemi těší největší popularitě.*“

Bouček (2006) determinuje různé formy Psychoterapie. PS může probíhat individuální či kolektivní tzv. skupinovou formou, záleží na počtu osob. Terapeut může na klienta působit přímo a udávat směr terapie, což nazýváme direktivním terapeutickým vedením, nebo tomu může být naopak v případě nedirektivního terapeutického postoje, kde terapeut navozuje příjemnou, přátelskou a empatickou atmosféru a nechává přirozený prostor k rozmluvě na samotném klientovi. V kauzální psychoterapii jde o zjištění a odstranění vzniklé příčiny, kdežto ta symptomatická pátrá po patologicky chorobném příznaku. A další příkladné rozdělení PS je tzv. adjuvantní neboli povrchní, bez hlubokého analyzování a systematická PS, která má vytyčený terapeutický plán, jehož funkci důsledně dlouhodobě dodržuje a uskutečňuje.

Samozřejmostí je, že jednotlivé psychoterapeutické směry a systémy mají své individuální definice a formulace teoretického pojetí, které vylučují jiné psychoterapeutické postoje. Jak už bylo zmíněno v předchozích definicích, psychoterapie působí léčebnou činností a na tuto činnost můžeme nahlížet v různých směrech, např. čím a na co přesně má působit, čeho má docílit, co má při ní probíhat a kdo tedy tuto činnost výhradně provádí (Kratochvíl, 2006).

2.4.2 Vhodné psychoterapeutické směry

Za využitelné psychoterapeutické směry v rámci TDV považují Dynamickou psychoterapii a Rogersovskou psychoterapii. Tyto PS mají dle mého mínění takové teorie, které je možné tzv. napasovat a uplatnit v rámci terapeutické nápravy přímo na individuální osobnost člověka v TDV.

- Rogersovská psychoterapie:

Tento PS směr se jmenuje podle jeho zakladatele C. R. Rogerse, který směru položil základy ve 40. letech. R. Tauschen byl člověk, který se o zhruba 10 let později zasloužil o rozvoj celé Rogersovské PS v Evropě. Oba pánové se zabírali výhradně obory společenskovědními a to pedagogikou a psychologií. Co se týká vývoje tohoto směru u nás, tak je důležité zmínit dva časové mezníky. Založení Institutu pro psychoterapii a poradenství zaměřené na klienta roku 1992, kde se v čele institutu nacházeli psychologové V. Rezková, V. Junková a J. Vymětal a vznik Asociace pro psychoterapii a poradenství zaměřené na osobu v roce 1994 a v čele této asociace stál psycholog V. Lepičovský. Institut dohromady se Sekcí rogersovské psychoterapie měly za úkol podporovat a rozvíjet rogersovský přístup a spojovat se zahraničními odborníky (Vymětal, 1996).

Rogersovská psychoterapie: „*je v angličtině známá jako terapie zaměřená na klienta (client-centered therapy). Později byla přejmenována na terapii zaměřenou na člověka (person-centered therapy). Specifickým rysem této terapie je, že vychází z klienta a podněcuje jeho samostatný rozvoj, namísto aby na něj zaměřovala interpretativní nebo usměrňující působení. Jde o terapii důvěrným otevřeným rozhovorem, při němž se terapeut vciťuje do klienta, plně ho respektuje, podporuje jeho otevřené sebeprojevování a současně i sám, může autenticky projevit své osobní pocity*“, definuje Kratochvíl (2006, s. 53). A jak doplňuje Vymětal (1996) tento psychoterapeutický proces, čili vztah klienta s terapeutem je právě podmínkou pro nezbytnou obměnu chování a osobnosti, tím správným směrem. Kladný výsledek terapie považuje odborník, když dojde ke zmenšení subjektivního utrpení klienta. Konečný cíl PS tak, jak je definovaný je tedy zcela jasný. Naplno fungující, rozvíjející se svobodná osoba, jenž má bohaté prožívání.

Diagnostický postup neboli indikace se vybírá dle individuality daného klienta. Jiný diagnostický postup v rogersovské PS se uplatňuje u dětí, jiný u mladistvých a různé diagnostické postupy se využívají u dospělých klientů. Ti mne zajímají nejvíc, jelikož osoby, které vykonávají TDV jsou převážně dospělého věku. Indikace v rogersovské PS se zaměřuje na dospělé osoby, kterým během života vznikl např. rozpor sociálně komunikačního typu. Takový jedinec trpí tím, že do svého života nezařazuje, odmítá a zkresluje své nabitě zkušenosti a jeho sebepojetí potom trpí nedostatečností, která dále narušuje vztahy k ostatním lidem i k samotnému terapeutovi. Touha takového jedince po změně vlastního chování a prožívání je obrovská, tvrdí dále Vymětal (1996).

Když tuto PS zaměřím na klienty v TDV, tak její výhody jsou např. v tom, že klient má svobodou volbu mluvit s terapeutem o čemkoliv, co jej napadne. Především komunikovat a

vymluvit se z přečinu, který spáchal, a za který si TDV odpykává a zároveň v neposlední se s ním psychicky vyrovnává.

Na závěr rogersovské PS je důležité zmínit, že frekvence terapeutických hodin a délka trvání terapie je různá, závisí dle individuálních možností klienta. Co se týká individuálního vedení, tak se většinou pracuje jednu až dvě hodiny týdně s tím, že interval se prodlužuje, píše (Vymětal, 1996).

Rogersovská PS by pro domácí vězně dle mého názoru uplatnitelná byla. Otázkou by ale byly snad jen, jako ve většině podobných případů, finance. Domácí vězni, i když jsou práce schopní, tak nevydělávají tolik peněz na to, aby si sami za plnou cenu mohli takové psychoterapeutické hodiny platit. A stát na takové položky výdaje nemá, i kdyby to fungovalo půl na půl. To je bohužel smutné.

- Dynamická psychoterapie

Také mnohdy nazývána např. neoanalýza, kulturní psychoanalýza či interpersonální psychoterapie. Významnými představiteli tohoto psychoterapeutického směru jsou např. K.Horneyová, H.Sullivan, A.Alexander atd.

Cituji Boučka (2006, s. 9) „*Svůj vznik odvozuje od psychoanalýzy, ale oproti jejímu jednostrannému biologizujícímu a sexualizujícímu pojetí přesunula důraz na sociální faktory a na současné problémy v interpersonálních vztazích. Zkoumá tyto interpersonální vztahy a současné konflikty pacienta, v nichž lze často odhalit důsledky maladaptivního sociálního chování nemocného, který si tímto konflikty spoluvytváří, zhoršuje nebo opakuje. Taková chování nezřídka souvisí s jeho minulými zkušenostmi, odráží se v něm dřívější (bazální) konflikty, frustrace a traumatické zážitky.*“

Ve srovnání s Kratochvílem (2006, s. 40) zní definice trochu obdobně: „*Dynamická psychoterapie odvozuje svůj vznik od psychoanalýzy, od níž přijala koncepci o významu nevědomé psychické činnosti a intrapsychických konfliktů a o významných zážitků z dětství.*“

Dynamická psychoterapie chce napomoci klientovi v porozumění svým opakujícím se chybám a problémům v jeho nepřizpůsobivém chování, tak aby je dokázal propojit s důležitými minulými zážitky. Za cíle jsou obecně pokládány: dosažení dostatečného náhledu, prožití emočně opravené zkušenosti, vyzkoušení takového chování, které zajistí dosah úspěšné sociální adaptace (Bouček, 2006).

2.4.3 Vhodné metody psychoterapie

- Interpersonální psychoterapie

„Interpersonální psychoterapie směřuje k pochopení neuvědomovaných souvislostí, a proto se někdy uvádí též jako náhledová psychoterapie“ a též se používá název interpretační PS, jak popisuje Kratochvíl (2006, s. 203).

Tato PS věnuje svoji pozornost v první řadě na interpersonální tzv. mezilidské vztahy. Prostředek, který osobě napomáhá pochopit a ukázat, jak se na problémových, konfliktních či frustrujících vztazích podílí svými neúměrnými reakcemi, se nazývá interpersonální náhled. Když je zapotřebí zjistit jaký je původ nepřiměřených vztahových reakcí v současnosti, kde je tzv. zakopaný pes, tak se terapeut zaměří na minulé zážitky člověka např. z dětství apod. (Bouček, 2006).

„Cílem je změna chování, která z náhledu vyplývá, ke které náhled vytváří předpoklad. Náhled sám o sobě nevede nutně ke změně „, Kratochvíl (2006, s. 2006).

- Relaxační a imaginační psychoterapie

Jedna z nejrozšířenějších tréninkových metod v evropských státech je autogenní trénink. Tato metoda je založena na relaxaci, se kterou souvisí tři, vzájemně se propojující faktory. A to psychická tenze, napětí svalstva a funkční stav vegetativní nervové soustavy. Napětí svalů lze vůli měnit, lze tedy záměrně využít svalové relaxace pro psychické uvolnění. V praxi se využívá pravidelně krátkých cvičení. Tuto metodu vypracoval ze svých životních zkušeností z hypnózy či jogínského cvičením německý neurolog a psychiatr J. H. Schultz (Kratochvíl, 2006).

Můj názor je takový, že i když jsou PS metody či PS směry přímo zaměřeny na pacienty, kteří mají ve svém životě jakýkoliv problém, především psychický či neurologický, který je mnohdy podmíněn geneticky a dědičně, tak nevidím problém je zaměřit i na osoby, které svým chováním porušily a narušily právní normy společnosti. Měly k tomu určitý důvod, nic se neděje bez příčiny. Osoby v TDV nejsou vytrženy ze svého sociálního prostředí a tak se nabízí otázka, proč by zrovna těmto lidem měl pomáhat nějaký terapeut či psychoterapeut. Mohou v podstatě fungovat zcela normálně, chodit do práce, být s rodinou, akorát s tím zbytkem volného času naložit tak, že budou výhradně v prostředí domova. A ruku na srdce, sedět dva roky za oknem a sledovat život přes sklo, není rozhodně žádný med. Rodina je velká podpora, to samozřejmě. Jednou za týden si ale popovídat s někým nestranným na škodu rozhodně není.

Když terapii srovnám s nejširším pojetím postpenitenciární péče, kterou Černíková a kol. (2008, s. 213) chápe tak, že: „sociální péče a pomoc je poskytována ze strany společnosti na bázi dobrovolnosti, bezplatně, a to všem pachatelům, i těm, kteří si odpykali jakýkoli jiný trest než trest odnětí svobody.“ Tak bych zdůraznila určité shodné znaky, které je možné mezi samotným psychoterapeutickým zacházením a tzv. postpenitenciární péčí sledovat. A to především v orientaci na jakkoliv trestaného pachatele, kterému je nutné poskytnout pomoc na jedné straně sociální a na té druhé i psychologickou.

3 Trest domácího vězení

Kapitola, která má za úkol objasnit fungování jednoho z nejzajímavějších alternativních trestů, zní zajímavě. Společnost, která není v této oblasti tzv. odborníkem, si při vyřčení slovního spojení „trest domácího vězení“ představí a vybaví možná trochu něco odlišného, i když v závěru určitě něco společného. Vybaví si trest, který používalo mnoho rodičů na své děti, v podstatě na ně samotné když byli dětmi. Když v dětství vyvedli něco, co měli např. zakázáno nebo i to, co zakázáno neměli, a prostě to chtěli či nechť provedli, způsobili tím nějakou škodu, co nejčastěji následovalo? Samozřejmě, že v každé rodině jsou způsoby trestání dětí velmi individuální, ale ve většině případů trest ve formě domácího vězení na jeden či dva dny, se zdál být vcelku ucházející. Vydržet doma a nejit si ven pohlát za kamarády totiž nebyl zrovna lehký úkol, proto si dítě pak velmi dobře rozmyslelo, jestli tento trest chce nebo nechce zažívat častěji. Avšak co potom, když dostane domácí vězení dospělá osoba? Může jenom do práce, z práce domů a z domu na druhý den opět zase do práce a tak pořád neustále dokola a to například až dva roky. To je 24 měsíců a 730 dnů. To už chce velký pohár trpělivosti a tu jen tak někdo jednoduše nemá. V případě alternativních trestů si člověk moc vybírat stejně nemůže, vše je nakonec přeci jen v rukou toho nejvyššího rozhodovacího orgánu a tím je soud. Nepředstavitelně odstrašující pocit, při pomýšlení sledovat svět tzv. pouze zpoza okna, myslím si. Bohužel ale náprava nevhodného chování prostě něco stojí. Kdysi, před nějakou dobou, se mi v rukou naskytl jeden populistický magazín, v němž bylo hned několik rozhovorů s lidmi, kteří TDV vykonávají. Co člověk to názor samozřejmě. Proto i pohledy na svůj odpykávající si TDV jednotlivých dotazovaných odsouzených se značně ve svých výpovědích lišil, ale našlo se tam i pár shodných názorů. Podle odborníků na slovo vzatých, kteří se shodují téměř výhradně na jedné věci, a to že TDV je prý docela bolestná zkušenost, protože to znamená jediné tj. „muset sedět doma“. S čímž souvisí mé mínění, že psychika jako u odpykávání většiny trestů, tedy i alternativních, dostává ten největší záprah. A i přesto, že v textu dotazování frekventanti shodli na pochvale TDV z hlediska jeho pohodlnosti, ve srovnání s trestem, který se odpykává v nápravném zařízení, tak se na druhou stranu najdou i nechvalné nevýhody. Za ty prý považují zejména letní měsíce v roce. Být zavřený v parných letních dnech doma, je opravdu nevýhoda. Ovšem trest je trest. Jedno je zcela jasné, pokud nebude mít společnost ještě pevněji nastavené své normy, v tomto případě hlavně ty právní, tak bude muset vynakládat mnoho „energie“ právě na

rozvoj oblasti sociální rehabilitace, nápravy a integrace osob a pachatelů trestné činnosti a hledat tak neustále nové cesty a nové možnosti správného nápravného působení na tyto lidi.

3.1 Historie trestání

Věda, která se zabývá zkoumáním jak především historických, tak i současných novodobých forem trestu a trestání, se nazývá penologie. Jelikož již od samého počátku lidstva byla společnost více a více nucena řešit rozpory mezi lidmi, je historie trestu a trestání velmi hluboká. Sahá, prolíná se a proplétá do všech období lidstva a jeho jednotlivých národů a států. Společnost, tak, jak se sama vyvíjela, tak také formovala trestání a trest způsobem a ideologií, která se jí v tu danou dobu zdála jako nejdokonalejší forma práva, pravdy a nápravy. Tato historická východiska jsou nutná pro mnoho lidských profesí, která mají co dočinění se všemi věkovými kategoriemi pachatelů trestné činnosti v jakémkoliv účelně fungujícím zařízení. Avšak bez nutných vědomostí o vývoji trestu a trestání v rámci disciplíny penologie by se studující právních disciplín trestní politiky opravdu neobešli. Mezi takové profese patří určitě např. policisté, soudci a advokáti, soudní experti, kurátoři, psychologové, pedagogové, sociální pracovníci, také psychiatři i vězeňští pracovníci (Černíková, Sedláček, 2002).

Obdobně vnímá historickou minulost i Černíková a kol. (2008), která pojetí trestu a trestání popisuje, tak, že každé lidské společenství si vytvářelo postupy reakcí na situace, kdy byly porušovány základní lidské normy a hodnoty. V případě pachatelů trestných činů se tyto postupy a systémy uplatňovali a uplatňují až doposud. Normy společenského soužití na různých kontinentech a v různých státech hrají důležitou roli ve fungování a rozvíjení společnosti tím správným směrem. Pro takové fungování musí být vytvořen fungující systém sankcí, který má na starost trestní právo a to považuje za stěžejní, určitou rovnost mezi trestným činem a jeho následným spravedlivým sankcionováním. V samotném trestném právu jsou zahrnuty, takové hodnoty společnosti, které jsou chráněné přímo státem. Osoba, která tyto normy poruší svým negativním chováním, naplní tzv. skutkovou podstatu trestného činu.

Během historie vzniklo mnoho teorií a koncepcí o účelu trestu. V odborné penologické literatuře je nejznámější rozdělení teorie účelu trestu a trestání na tři základní teoretické koncepce a to:

- Absolutní teorie neboli též nazývány taliační (z lat. ius talionis - právo msty), vychází především z teologických teorií a významných filosofických názorů např. samotného I. Kanta. Podstata této teorie spočívá ve vnímání trestu, jako spravedlivé odplaty za spáchaný trestný čin. Trest by měl mít podobnou formu jako samotná povaha provinění, v podstatě řečeno měl by naplňovat tolik bolesti, utrpení a ztráty kolik jí způsobilo samotné provinění
- Relativní teorie zakládají na účelném trestu, který má splnit ochranu společnosti před dalšími nebezpečnými trestnými činy. Ukazují a uplatňují se tu zrody prvních preventivních aktivit, které mají za úkol omezit dalšího možného páčání zla a chránění tak společnosti.
- Smíšená a taky tzv. slučovací teorie, ve které se za podstatu považuje trestem předcházet trestným činům a to za pomoci důkladné prevence (Mezník, Kalvodová, Kuchta in Černíková a kol., 2008).

Na základě teorie smíšené staví i náš trestní zákoník, který ve svém obsahu stanovuje přímo účel trestu. Mezi tyto účely můžeme zařadit:

- Ochrana celé společnosti před pachateli trestných činů.
- Zabránění pachatelům v páčání další, opakované trestné činnosti.
- Vzdělávat a vychovávat pachatele trestných činů tak, aby vedli řádný život.
- Výchovný vliv i na další členy společnosti (Novotný in Černíková a kol., 2008).

U trestu rozlišujeme i jeho funkce, kterých je více např.:

- Funkce odplatná neboli vyrovnávací, ta stojí na počátku trestního práva a je jakýmsi emocionálním utěšením poškozené oběti, pachatelem, který jí způsobil jakoukoliv újmu a nějakým způsobem ji tzv. poškodil. Avšak z nedostatku ochrany společnosti byla tato funkce doplněna o další.
- Funkce regulativní má stanovené podmínky o trestní odpovědnosti a její následné sankce s hlavním účelem ochrany společnosti před lidmi a jejich deviantním chováním.
- Funkce preventivní tzn. zajištění ochrany společnosti pomocí správného výchovně sociálního působení na daného pachatele a i potencionálního pachatele.

- Poslední funkcí je funkce represivní, jejíž podstatou má být společnost, která má na pachatele trestného činu určité formy donucovacího působení. Takové donucovací působení, které je právně ošetřené, je definováno v zákoně (Černíková a kol., 2008).

Jednotlivá období dějin lidstva staví na jiném uplatňování jednotlivých trestů a potrestání jejich pachatelů. Vše je ovlivňováno zkušenostmi a celkovým vývojem práva, lidských práv i soudnictví. Postupem času se projevuje humanizace jak jednotlivých druhů trestů, tak i charakteru výkonu rozhodnutí postihů za přečiny (Černíková, Sedláček, 2002).

- Starověk – uplatňuje se filosofie a teorie odplaty a odstrašení. Pachatel má být potrestán stejným způsobem, jakým ublížil jiné osobě. Zásada „oko za oko, zub za zub“, je pro tuto dobu typická. V popisované době byly uplatňovány tresty smrti, mrzačící, majetkové, zotročení či vyhnání z obce. Jako vězení sloužily církevní objekty, které měly za úkol působit, jako složka převýchovy, tzv. christianizace. Hlavním účelem těchto budov bylo zajištění vazby (Černíková a kol., 2008).
- Feudalismus – účelem trestu nadále zůstává odstrašení jako jedna z možností prevence. V českých zemích byly užívány tresty smrti, tresty zmrzačení, různé pokuty, ztráty cti, apod. Uvězňování pachatelů bylo mnohem humánnější. Osoby nebyly zbaveny života ani nebyla jakkoliv dotčena jejich fyzická stránka. V českých zemích podle doložených pramenů z roku 1579 již existovala dočasná i doživotní vězení (Černíková, Sedláček, 2002).
- Osvícenství – trestní systém nepřiměřených trestů zpochybňoval a kritizoval T. More. Proto se pokrokovou myšlenkou celého osvícenství stala humanizace trestu a trestání. Nové ideologie, nové reformy vycházely od mnoha významných filosofů, např. Montesquieua či Diderota a dalších osvícenců té doby. Ti vytvořili dvě důležité zásady trestního práva a to, že čin, který není obsažen v zákoně, není trestným činem a druhá zásada zní: pachatel může být potrestán pouze trestem, který je součástí zákona. Italský markýz Beccaria „*byl odpůrcem krutých trestů a trestu smrti. Účelem trestu podle něj není způsobovat utrpení, ale chránit společnost*“ (Černíková, Sedláček, 2002, s. 18).

V textu byla popsána lidská období vývoje trestu, která mají zcela jistě zajímavý vývoj. Jak bylo již v textu zmíněno a popsáno vše, co se týkalo trestů a trestání, se v průběhu mnoha let postupně vyvíjelo. Hlavně tedy zlepšování podmínek a metod trestání pachatelů

trestných činů, jak s nimi tzv. lidštěji a citlivěji, ale přesto dostatečně nápravně zacházet tak, aby se pokud možno ze svých chyb minulých dostatečně poučili. A dnes jsme v době, kdy jsou, alespoň tedy ve vyspělé společnosti, humánnější metody a praktiky využívání trestů proti pachatelům trestných činů, vyžadovány a udávány samotnou společenskou etikou a morálkou.

3.2 Charakteristika trestu domácího vězení

Od 1. 1. 2010 nabyl účinnosti nový trestní zákoník č. 40/2009 Sb. a s ním vešlo v platnost mnoho nových uzákonění a nových trestů. Jedním z takových byl i nový alternativní trest – trest domácího vězení. Už je to tři a půl roku co se PMS snaží s tímto nejpřísnějším alternativním trestem a pachateli, kteří jej vykonávají, fungovat a pracovat na úrovni evropských států, hlavně tedy těch okolních. Ať už co se týče přímého kontaktu a práce s klienty, přes spolupráci s dalšími orgány činnými v trestních věcech až po administrativu a další možnou spolupráci například právě se zahraničními probačními a mediačními službami. Vylepšovat a zdokonalovat lze pořád, jak se říká. A to platí na všechny obory lidské činnosti a vzdělávání, takže i na samotný institut PMS, české soudnictví aj.

Ty druhy trestů, které jsou nazývány jako alternativními tresty, nejsou spojeny s izolací pachatele od společnosti a ani s odnětím svobody. Celá společnost se snaží alternativní tresty vnímat pozitivně a právě jimi nahrazovat tresty odnětí svobody. Základním principem a filosofií je v dnešní době především změnit pořadí sankcí, tak aby VTOS byl chápán jako poslední možnost a byl kladen velký důraz na individuální přístupy v řešení trestně právních záležitostí se zaměřením právě na alternativní sankce. Předpokladem pro alternativní přístupy jsou však pozitivní motivace pachatelů (Navrátilová, 2009).

Stará, jako samo lidstvo, je idea omezení svobody pohybu daného člověka pouze výhradně na místo jeho vlastního bydliště. Už v dřívějších dobách byl trest domácího vězení uplatňován. Byl např. ukládán nepohodlným lidem dané doby. Za své postoje a smýšlení byl v domácím vězení v roce 1633 Galileo Galilei, nebo na ostrově Svaté Heleny setrval v domácím vězení i slavný francouzský vojevůdce Napoleon Bonaparte. Komunistické režimy v některých zemích v druhé polovině 20. století, využívaly proti svým krajním odpůrcům domácího vězení k určité izolaci od společnosti. Za to dnešní význam trestu domácího vězení v našich českých trestně právních podmínkách je

diametrálně odlišný od historického zacházení s trestanými osobami. Žádní politici či jiní odpůrci se jen tak bez důvodu neizolují. Naopak je snaha o to, aby represe s prevencí byly na stejně vyvážených úrovních a v případě samotného TDV je odsouzené osobě dávána příležitost žít přirozeným a ukázněným životem ve svém rodinném sociálním prostoru. A taktéž si co možná nejlepším způsobem plnit své pracovní povinnosti (Štern, Ouředníčková, Doubravová eds., 2010).

To co je vůbec na TDV fascinující je zajímavá rozdílnost od jiných forem a druhů trestů. Na jednu stranu to může budít nadšení a údiv lidí v této oblasti nezainteresovaných a na stranu druhou to u téže společnosti a navíc také u lidí pracujících v oboru, může budít skepsi a vlnu nedůvěry a to v oblasti malé využitelnosti a nízké účinnosti TDV. Dle důvodové zprávy má být TDV ukládán osobám, které způsobily svým vlastním zaviněním nějaký TČ a proto je nutné omezit dostatečně jejich svobodu, ale pro jejich rodinné poměry postačuje mírnější intenzita zásahu vůči takovým osobám (Hořák, 2005).

Základní vymezení TDV Štern, Ouředníčková, Doubravová eds. (2010) popisují tak, že alternativou k trestu odnětí svobody se může uložit právě alternativní trest domácího vězení. Má samozřejmě mírnější podmínky než VTOS. Ovšem vše se odvíjí od podstaty a závažnosti TČ a taktéž od samotné osobnosti a poměrové výbavy daného člověka. Hlavní a nejdůležitější podstatou TDV je, že odsouzená osoba, musí plnit povinnost pobytu pouze v místě svého domácího prostředí a to tak dlouhou dobu, kterou jí soud určí. Významný sociální přínos tohoto trestu spočívá právě v možnosti pokračování v zaměstnání, setrvání ve vlastním přirozeném sociálním prostředí, nutné využití případné zdravotní péče a též možnost nadále se, pokud jde o osobu věřící, duchovně rozvíjet.

Základní popis TDV je tedy povinnost zdržovat se ve svém obydlí jak ve dnech pracovního klidu a pracovního volna po celý den, tak ve všech ostatních dnech od doby, co se člověk vrátí z práce, až do doby, kdy do práce opět jde. Soud může povolit návštěvu bohoslužeb nebo určitých náboženských shromáždění. Při samotném ukládání TDV soudem s ním pachatel musí souhlasit, musí mít určenou adresu trvalého pobytu a musí dát písemný slib, že se bude zdržovat v místě svého trvalého bydliště soudem stanovenou dobu. Též v případě kontroly úředníkem probační a mediační služby musí poskytnout potřebnou součinnost. Soud má ve své pravomoci pachateli taktéž uložit zároveň k TDV případná tzv. přiměřená omezení nebo přiměřené povinnosti a rovněž mu s největší samozřejmostí uložit povinnost dle svých možností a schopností napravit újmu a škodu, kterou svým TČ oběti způsobil. Úkol těchto omezení a povinností je napomoci k vedení

spořádaného způsobu života. V případě jakéhokoliv maření a nedodržování stanovených podmínek TDV může soud TDV přeměnit na VTOS. Kontrola odsouzeného pachatele, jak už bylo zmíněno, probíhá doposud probačními úředníky návštěvou u samotného pachatele doma. Probíhat to tak nadále bude až do té doby, dokud nebude zprovozněn systém elektronické kontroly, se kterým trestní zákoník do budoucna počítá, ale který se v ČR neustále testuje a hledají se finanční zdroje pro jeho spuštění. Jedná se o velmi moderní a progresivní kontrolu domácích vězňů. Jaký je postup kontroly domácího vězně v jeho domácnosti je vymezeno vyhláškou č.456/2009 Sb. Obdoba TDV je i podmíněně propuštění z VTOS, kdy má osoba soudně nařízenou povinnost zdržování se ve svém obydlí. Důležitým předpokladem pro vytipování vhodného pachatele pro TDV je nutná kvalitní kooperace PMS a soudu. Veškerá úspěšnost správně uděleného TDV závisí především na kvalitních informacích o vhodné osobě pro tento trest, kterou poskytuje pracovník PMS přímo soudci, který má v trestních věcech dotyčné osoby rozhodovat. Zásadní je psychická připravenost a motivace obviněného a na tom všem má příznačný podíl spolupráce obviněného s pracovníkem PMS (Štern, Ouředníčková, Doubravová eds., 2010).

Stěžejním bodem, který dává TDV kladné odezvy je zachování pozitivních rodinných vazeb a za důležitý bod je považována i finanční nenáročnost ve srovnání s VTOS (Navrátilová, 2009).

Trest domácího vězení může soud uložit také mladistvému, který se dopustil svým jednáním nějakého provinění, avšak vše se musí řídit dle zákona o soudnictví ve věcech mládeže č. 218/2003 Sb., před soudem pro mládež (Hořák, 2005).

Zastánci alternativního TDV nejsou rozhodně všichni lidé. Ta opačná skupina tedy ne-zastánci hledají proti TDV všelijaké argumenty. První takový argument řeší otázku resocializace a to z pohledu, že i když se na první dojem může zdát velmi humánní nechat pachatele ve svém přirozeném domácím rodinném prostředí, tak v případě elektronického hlídání vězně nedochází právě k tomu resocializačnímu působení ze strany pracovníka PMS. Proto je tedy z tohoto pohledu omezena, jak přímá individuální poradenská péče s odborníkem, tak i penitenciární péče jako taková. Dalším argument kritizuje elektronický monitoring z hlediska zasahování do základních lidských práv a svobod. A to se týká nejen pachatele odpykávajícího TDV ale i jeho blízkých příbuzných a rodiny se kterou žije v domácnosti. Proto se u tohoto argumentu nachází otázka, zda je takový zásah do intimních vztahů etický či nikoliv. Předposlední důvodem kritiky TDV je podle odpůrců

porušování principu rovnosti. Ne všem je možné TDV udělit, jelikož např. osoby bez domova nejsou považovány za sociálně integrované a to z důvodu, že nevlastní žádnou „střechu nad hlavou“, která je výkonu TDV jednoznačně nepostradatelná. A poslední argument se opírá o nedostačující zastrašovací funkci TDV, která je malý předpokladem k zamezení budoucího recidivujícího chování (Navrátilová, 2009).

Podle vlády České republiky jsou alternativní tresty cestou k úsporám. V budoucnu by tak podle navrhovaných novelizací a legislativních změn mohli vězni např. po odpykání poloviny VTOS do TDV a o TDV by mohli v budoucnu rozhodovat dokonce i ředitelé příslušných věznic (Vláda ČR, 2012).

3.3 Právní úprava trestu domácího vězení

Z hlediska právního můžeme zmínku a právní úpravu TDV hledat především tedy v trestním zákoníku č. 40/2009 Sb. přesně v par. § 60 a § 61, dále pak v zákoně č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) pod paragrafem 334 a-g a ve vyhlášce č. 456/2009 Sb. o kontrole výkonu trestu domácího vězení.

Jelínek a kol. (2012, s. 100-102) vymezuje paragrafy týkající se TDV následovně:

„§ 60 Domácí vězení

(1) Soud může uložit trest domácího vězení až na dvě léta, odsuzuje-li pachatele přečinu, jestliže

a) vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu a osobě a poměrům pachatele, lze mít důvodně za to, že postačí uložení tohoto trestu, a to popřípadě i vedle jiného trestu, a

b) pachatel dá písemný slib, že se ve stanovené době bude zdržovat v obydlí na určené adrese a při výkonu kontroly poskytne veškerou potřebnou součinnost.

(2) Jako samostatný trest může být trest domácího vězení uložen, jestliže vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu a osobě a poměrům pachatele uložení jiného trestu není třeba.

(5) Soud může uložit pachateli na dobu výkonu tohoto trestu přiměřená omezení nebo přiměřené povinnosti uvedené v §48 odst. 4 směřující k tomu, aby vedl řádný život; zpravidla mu též uloží, aby podle svých sil nahradil škodu nebo odčinil nemajetkovou újmu, kterou trestným činem způsobil, nebo aby vydal bezdůvodné obohacení získané trestným činem.

(6) Jde-li o pachatele ve věku blízkém věku mladistvých, může soud v zájmu využití výchovného působení rodiny, školy a dalších subjektů uložit, a to samostatně nebo vedle přiměřených omezení a přiměřených povinností uvedených v §48 odst. 4, též některá z výchovných opatření uvedených v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže za obdobného užití podmínek stanovených pro mladistvé.

Do přiměřených omezení a povinností patří dle Jelínka a kol. (2012, s. 86,87) např.:

„§ 48 Podmíněné upuštění od potrestání s dohledem

(4) Soud může jako přiměřená a přiměřené povinnosti uložit zejména

b) podrobit se vhodnému programu sociálního výcviku a převýchovy,

d) podrobit se vhodným programům psychologického poradenství,

h) zdržet se požívání alkoholických nápojů nebo jiných návykových látek,

i) uhradit dlužné výživné nebo jinou dlužnou částku,

j) veřejně se osobně omluvit poškozenému, nebo

k) poskytnout poškozenému přiměřené zadostiučinění.“ aj.

A paragraf, který se zabývá přeměnou TDV zní, cituji Jelínka a kol. (2012, s. 100-102) takto:

„§ 61 Přeměna trestu domácího vězení

Jestliže se pachatel v době od odsouzení do skončení výkonu trestu domácího vězení vyhýbá nástupu výkonu trestu, bez závažného důvodu poruší sjednané podmínky výkonu trestu domácího vězení, jinak máří výkon tohoto trestu nebo zaviněně nevykonává ve stanovené době uložený trest, může soud přeměnit, a to i během doby stanovené pro jeho výkon, trest domácího vězení nebo jeho zbytek v trest odnětí svobody a rozhodnout zároveň o způsobu jeho výkonu; přitom každý i jen započatý jeden den nevykonaného trestu domácího vězení se počítá za jeden den odnětí svobody.“

Co se týče TDV v zákoně č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), tak v něm se přesně v části třetí, hlavě dvacáté první a v oddílu třetím pojednává o výkonu TDV což se nachází pod § 334 a – g. Jednotlivé písmena § 334 pojednávají o: nařízení výkonu TDV, kontrole výkonu trestu TDV, nedodržování podmínek výkonu TDV, odklad a přerušování výkonu TDV, změna TDV, upuštění od výkonu TDV, přeměna trestu domácího vězení v trest odnětí svobody.

Ve vyhlášce č. 456/2009 Sb., o kontrole výkonu trestu domácího vězení se pojednává zejména v § 1 např. o namátkových kontrolách úředníků PMS, o elektronickém

kontrolním systému a také např. o vedení dokumentace úkonů spojených s kontrolou TDV apod.

Podle daných zákonů by se měla řídit celá česká společnost. Někdy se ovšem v právním systému ČR narazí na různé bariéry a překážky, které nejsou z právního hlediska zcela ta jasné. Avšak co se týká trestního práva, jsou zde právní mantinely popsány dle mého laického právnícky ne odborného názoru popsány jasně a srozumitelně, alespoň co se týče TDV.

3.4 Elektronický monitoring trestu domácího vězení

Elektronické „sledování“ člověka? Dopad na sociální vazby? Na práva lidské svobody a důstojnosti? A na celkovou etickou stránku? Takové a mnohé jiné otázky vzbuzují spoustu diskuzí, názorů a pohledů na omezování lidských práv apod. Názory se v těchto otázkách se jednoznačně liší odborník od odborníka a ve všech odborných i neodborných výkladech je možno shlédnout a najít trochu té pravdy.

Moderní pojetí TDV se započalo kolem 80 let 20. století v zámoří v USA. V tomto americkém tzv. punitivním pojetí a opatření hrála velkou roli ekonomická stránka věci. Podstata této reakce byla jasná - nižší náklady než v případně trestu odnětí svobody a snížení přeplněnosti věznic. V prvních vývojových fázích TDV na prvním místě nestála náprava a výchovné působení na pachatele, jako je tomu dnes. Především se kladl důraz na jeho spravedlivé potrestání. Poměrně brzy se začalo elektronického monitoringu odsouzených pachatelů k TDV v USA a Kanadě hojně využívat. Co američané v elektronickém sledování osob rozlišují je tzv. aktivní systém sledování, který umožňuje 24 hodinový monitoring a tzv. pasivní systém, jehož základním principem je povinné ohlášení pachatele v určitých časových intervalech (Hořák, 2005).

O zhruba desetiletí později začal být TDV elektronicky monitorován i v Evropě. Odlišnost evropského způsobu pojetí TDV od amerického se značně rozlišuje a to hlavně ve vnímání a kladení důrazu na nápravnou a výchovnou složku trestu v podobě nejrůznějších rehabilitačních, resocializačních aj. programů. Většina pozornosti je upínána na sociální rehabilitaci pachatele. Elektronického sledování využívá řada evropských států, z nichž jsou to např. Velká Británie, jež provedla velmi zajímavou případovou studii elektronického monitorování a v Anglii a Walesu bylo v roce 1991 domácí vězení

zavedeno jako samostatný trest. Z dalších evropských měst jsou to dále pak Německo, Belgie, Francie či nám nejbližší Rakousko (Hořák, 2005).

V elektronickém sledování se uplatňují dvě formy. První forma spočívá v upevnění elektronického plastového náramku na kotník nohy odsouzeného, který neustále vysílá signál řídicí jednotce. Pokud je signál mezi náramkem a jednotkou navázán, tedy když se odsouzený nachází doma, tak to jednotka po několika minutových intervalech sděluje kontrolujícímu středisku, které vše průběžně sleduje a automaticky eviduje záznam do počítače. V případě nenavázání kontaktu ihned řídicí jednotka informuje středisko a to se snaží vyřešit vzniklou situaci okamžitým kontaktem odsouzeného a zjišťuje příčiny přerušení spojení. V případě porušení podmínek TDV se ihned řeší jeho přeměna na trest odnětí svobody, což zvyšuje samotnou účinnost domácího vězení. V praxi se tato forma sledování a kontroly pachatele TDV zdá jako uplatnitelná a osvědčená. Co se týká druhé formy sledování to už jednoznačně tvrdit nelze. Jedná se totiž o satelitní monitorování pohybu odsouzeného což je až doposud velmi ojedinělé (Navrátilová, 2009).

Efektivita elektronického sledování v opozici s namátkovými kontrolami TDV prováděnými přímo probačními úředníky, je určitě mnohonásobně účinnější. Proto má-li TDV opravdu splnit hodnotnou a efektivní alternativu k trestu odnětí svobody, musí být nevyhnutelně zajištěno zařízení elektronické podoby, které bude mít monitorování pachatelů na starost. (Ščerba, 2009).

Článek, který je na internetových stránkách Vlády ČR (2012), popisuje stav elektronického monitoringu následovně. Česká republika se nachází v oblasti elektronického monitoringu ve fázi testovací. Ministerstvo spravedlnosti spolu s PMS ČR v současné době zatím testují tuto formu hlídání pachatelů v TDV na 25 osobách. Pozitivní zkušenosti a výsledky s tímto hlídáním pachatelů v TDV mají především skandinávské země, kde je tato kontrola v trestním právu hojně využívána. Celkové náklady takového provozu jsou daleko nižší, než náklady osob ve věznicích. Provoz na jednoho odsouzeného k TDV se vyšplhá na 165 korun českých na den, kdežto ve vězení to vychází asi tisíc korun na den.

O pár měsíců později Česká tisková kancelář, JUM (2012) vydává internetový článek, kde píše, že náměstek ministerstva spravedlnosti dle předběžných výsledků tvrdí, že pětiměsíční testování 25 kusů monitorovacího zařízení, jenž si vystříдалo 45 odsouzených osob k TDV, se úspěšně osvědčilo. Dle náměstka byl cíl testování zcela jasně

patrný. Ověření funkčnosti elektronického systému, tak aby jej samotní pachatelé nijak neobcházeli a taktéž utvrzení v celkových finančních nákladech. A na konec článku náměstek podotkl, že elektronických monitoring by do praxe zaveden být mohl.

Avšak po amnestii dnes již bývalého prezidenta České republiky Václava Klause, která způsobila úlevu přeplněným věznicím, se tato představa náměstka ministra spravedlnosti, dle mého názoru oddálí do budoucna neurčitěho.

PRAKTICKÁ ČÁST

4 Charakteristika a vymezení praktické části

Na základě teoretické části jsem se rozhodla a zvolila pro praktickou část mé bakalářské práce provést průzkum. Jelikož adeptů neboli respondentů odsouzených k výkonu TDV je po amnestii bývalého prezidenta Václava Klause velmi málo, tak jsem se namísto původního plánu provést kvantitativní průzkum formou dotazníku, přiklonila raději k metodě kvalitativního průzkumu. Ten jsem provedla na základě rozhovoru čili interview. Obrátila jsem se proto přímo na odborníky na slovo vzaté, a to - dva soudce věnující se trestnímu právu a dva probační úředníky zabývající primárně trestem domácího vězení. Dotyční respondenti se řadu let pohybují v trestně právní a sociální oblasti, mají tedy mnohaleté zkušenosti, a tak jsem se mohla spolehnout na kvalitní, odborné, zajímavé a věcné odpovědi na otázky, které jsem jim položila. Získala jsem tak čtyři rozhovory, které jsou pravdivé, tak jak mi je samotní dotazovaní zodpověděli, interpretovány. Oba soudci, se kterými jsem interview prováděla, působí na stejném okresním soudě a jsou kolegové. Proto jsem odpovědi, jelikož byly shodné, zpracovala do jednoho závěrečného rozhovoru a celkem mi tedy ve finále vznikly interview tři.

4.1 Metoda, cíl a analýza výzkumného šetření

Co se týče již výše zmíněné metody kvalitativního průzkumu formou interview, kterou jsem zpracovala, tak má tato metoda získávání dat samozřejmě i danou definici, kterou ve své literatuře zmiňují Chráska či Miovský.

Jak popisuje Chráska (2007) v české terminologii se používá slovo rozhovor, avšak upozorňuje, že ne úplně všechny rozhovory se dají nazvat interview. Výraz interview můžeme z angličtiny překládat pomocí dvou složených slov a to - inter, které znamená mezi a view znamená pohled či názor. Tento termín se tedy oproti termínu rozhovor, považuje za konkrétnější a výstižnější. Dále tvrdí, že oproti jiným výzkumným metodám má interview mnoho výhod. Z nich např. zdůrazňuje, že v navazování kontaktů je velká výhoda v hlubším vniknutí do názorů, postojů či motivů samotného respondenta. Mimo jiné také podotýká, že valná část úspěchu je závislá na dovednostech výzkumníka navazovat příjemně přátelské vztahy a atmosféru, která se prolíná celým průběhem rozhovoru. Takzvaným raportem nazývá uvolněný a vřelý vztah mezi respondentem a

výzkumníkem. Velký důraz klade na vhodnou situaci a prostor, kde interview probíhá. Ze tří interview, které Chráska rozlišuje jsem v mé praktické části využila strukturovaného interview. Dle jeho popisu se jedná o připravený text s přesně formulovanými otázkami a jejich přesně po sobě jdoucím pořadí. Tazatel k otázkám během jejich kladení respondentovi nepřidává vlastní názory či komentáře, píše, zaznamenává nebo poslouchá jen to, co respondent na danou otázku opravdu odpoví. Za pozitivum považuje stejné podmínky pro všechny respondenty a za negativum se dá považovat, že atmosféra při strukturovaném interview se jeví jako moc škrobená a málo uvolněná.

Dle Miovského (2006) můžeme interview zařadit k nejobtížnějším výzkumným formám získávání kvalitativních dat. Naopak, lze však zároveň tvrdit, že tato výzkumná forma je zcela jednoznačně velkým přínosem. Umění dle jeho výkladu je nejen tedy v sociálních dovednostech, ale taktéž v citlivém umění pozorovat respondenta. Jedině tak můžeme z kvalitativního průzkumu formou interview vytěžit opravdu maximum. Co se týče terminologie, pokládá interview za moderovaný rozhovor vedený za určitým cílem a účelem výzkumu. Rozlišují se mnohá různá interview např. psychoterapeutická, pedagogická, diagnostická i výzkumná. Strukturované interview, v případě mém, popisuje jako metodu stojící na hraně s dotazníkovými metodami. Takový druh interview má pevné schéma a vybočování, úpravy či změny v žádném případě neumožňuje. Příprava na takové interview je náročná, proto se musí dbát na každý detail. V samotném průběhu není mnoho času na improvizaci. Výhody strukturovaného interview se podle Miovského uplatňují především u sociálně psychologických výzkumných témat. Takové získávání dat chápe jako lepší formu dotazníku, jelikož je možné získat lepší, kvalitnější a klidnější odpovědi. Za nevýhodu je považováno nerozvíjení se a neobohacování rozhovoru žádnými, navíc zajímavými tématy, které by mohly vyplynout až během samotného rozhovoru ale se kterými se prostě nepočítá. Na závěr autor zdůrazňuje fáze rozhovoru, vedení interview a techniky kladení otázek.

Cílem kvalitativního průzkumu je zjistit, zda má TDV nezbytnou sociálně právní využitelnost a efektivnost a zda by v rámci sociální rehabilitace odsouzeného nebylo možné využít efektivnějších možností jeho nápravy, například formou různých terapií. Jelikož mám dvě rozdílné skupiny respondentů, tak jsem vytvořila otázky pro každou skupinu zvlášť. Soudci vnímají TDV především a výhradně z té právní stránky věci a probační úředníci, přichází naopak do přímého a časově delšího kontaktu s dotyčným

pachatelem a proto se mohou zajímat a podle jejich náplně práce musí zajímat o celkovou sociální situaci dotyčné osoby

Nejvhodnější postup při analyzování získaných odpovědí tzv. dat od respondentů se podle mého názoru jeví metoda vytváření trsů. Miovský (2006, s. 221) ji vysvětluje následovně: „*slouží obvykle k tomu, abychom seskupili a konceptualizovali určité výroky do skupin, např. dle rozlišení určitých jevů, místa, případů atd. Tyto skupiny (trsy) by měly vznikat na základě vzájemného překryvu (podobnosti) mezi identifikovanými jednotkami. Společným znakem takového trsu může být například tematický překryv, tj. když vyhledáváme ve výrocih osob všechny takové pasáže, které se týkají jednoho úzce ohraničeného tématu.*“

4.2 Vlastní šetření

Interview se soudci z Okresního soudu Břeclav :

1. Trest domácího vězení je v trestním zákoníku uzákoněn poměrně krátkou dobu, myslíte si, že tento nejpřísnější alternativní trest v české trestně-právní úpravě opravdu chyběl?

„Je otázkou jestli je trest TDV možno považovat za nejpřísnější alternativní trest, kdy například trest obecně prospěšných prací (OPP) je spojen s přímým výkonem pracovní činnosti a třeba my považujeme za nejpřísnější spíše trest OPP. Trest TDV bychom viděli něco mezi podmínkou a trestem OPP a ten prostor mezi nimi, který má vyplňovat není příliš široký. Takže v podstatě tento trest zcela logicky bude aplikovatelný na velmi málo případů. Nemyslíme si, že by trest TDV u nás chyběl. Je jen dalším institutem, který byl aplikován do českého práva účelově a to z důvodu dalšího možného odklonu tak, aby nebyl ukládán trest nepodmíněný. Po technické stránce však věc výkonu TDV nebyla vůbec připravená, takže ochota soudců při úzkém okruhu pachatelů, kdy by bylo možno trest TDV uložit byla takřka nulová. Tento stav trvá dodnes.“

2. TDV má určitou omezenou využitelnost. Myslíte si, že dnes už české trestní soudnictví tento alternativní trest pokládá za nepostradatelný?

„Určitě ne, pokud by byl tento institut zrušen nikomu by nechyběl a přeplněnost věznic by jistě nezpůsobil. Navíc dodnes výkon trestu kontroluje probační a mediální

služba, přičemž realizace TDV prostřednictvím elektronických náramků je stále ve fázi výběrového řízení.“

3. Čerpá se inspirace ohledně TDV ze zahraničí v intenzivní míře? Například co se týče elektronického monitoringu odsouzených osob k TDV?

„Určitě, některé evropské státy po vzoru USA již elektronický monitoring také zavedly. U nás klasicky se něco zavádí, tedy přijme paragraf a teprve dodatečně se zjišťují a zajišťují podmínky tohoto výkonu. Respekt k právu a k soudům obecně je však od nás na západ podstatně větší, to znamená, že i jakýkoliv alternativní trest má větší opodstatnění a nehrozí jak je u nás klasické, že i přes uložení alternativního trestu soud je nucen následně stejně nařídit trest nepodmíněný pro neplnění podmínek alternativního trestu (trest OPP, TDV, PO).“

4. Rozhodli jste se pro uložení TDV sami, nebo na podnět Probační a mediační služby?

„Obojí, i z podnětu probační a mediační služby, která vytipovala vhodného kandidáta na trest TDV a i my abychom si zapsali čárku do kolonky „uložen trest TDV“, tak jsme trest TDV uložili, když to s kolegou spočítáme dohromady, tak to bylo celkem čtyřikrát.“

5. Jakým osobám/pachatelům lze TDV nejčastěji uložit?

„Okruh pachatelů, kterým je možno TDV uložit je velice úzký. Jiné alternativní tresty jsou podle našich názorů vhodnější. Jejich realizace a výkon je technicky zajištěný a pokrývá, dá se říci veškeré spektrum osob pachatelů i trestných činů. Myslíme, že si toho začínají být vědomi i zákonodárci, a tak rozšířil možnost uložení trestu TDV za situace, kdy pachatel nezaplatí trest peněžité. Tam soudce musí nejdříve umožnit pachateli přeměnu trestu na trest TDV nebo OPP a pokud pachatel nesouhlasí nebo alternace není možná, teprve poté je možno přeměnit trest peněžité na trest nepodmíněný. (viz. § 344 t.ř.). Bohužel využitelnost opět omezená neboť nejsou doposud vyjudikována pravidla pro přeměnu trestu, kdy samotné ustanovení § 344 odst. 2 t.ř. je velmi nekonkrétní účelové a naprosto nezapadá do stávající úpravy.“

6. Velmi zajímavé je, že k TDV musí dát osobně obviněný písemný souhlas, souhlasíte?

„Ano máte pravdu u trestu TDV je souhlas nutný i z toho důvodu stanovisko obviněného zjišťuje PMS stejně jako u trestu OPP. Pokud obviněný s těmito tresty nesouhlasí, tak jsou mu ukládány tresty jiné, kde stanovisko obviněného nehraje roli (trest peněžitý, trest podmíněný a nepodmíněný).“

7. Bývají s TDV co se týče vykonatelnosti nějaké obtíže? Museli jste už TDV z důvodu jeho nedodržování, odsouzenému přeměnit na trest odnětí svobody?

„Já osobně ne, protože u mého jediného trestu byl trest zrušen takzvaným trestem souhrnným v rámci jiného rozhodnutí. Kolega má zatím bohužel jen špatné zkušenosti, ve třech případech, kdy TDV uložil, byl nucen následně pro nedodržení podmínek či pro další trestnou činnost pachatele trest TDV přeměnit na trest nepodmíněný.“

8. Amnestie, dnes už bývalého prezidenta České republiky, Václava Klause, měla ulehčit situaci přeplněných věznic. Došlo k nějaké viditelné změně, co se týče alternativních trestů a hlavně tedy TDV?

„Výše jsme zmiňovali účelovost tohoto trestu, kdy po amnestii a dočasném vyčištění věznic nyní ministerstvo nezkoumá kolik trestů TDV bylo uloženo. Neapeluje na soudce, aby trest TDV více ukládali, jak to bylo před amnestií. To se projevuje i v tom, že utichly informace o tom, jak daleko je realizace elektronického monitoringu. Prostě teď po amnestii už to nikoho nepálí a předpokládáme, že tresty TDV nejsou dále v Česku moc ukládány. U jiných alternativních trestů je situace jiná. Spousta podmínek a všechny tresty OPP byly amnestií prezidenta laicky vymazány z rejstříku, takže bývalí recidivisté jsou mnohdy z hlediska zákona čisti. Takže nastává klasické kolečko. První trestný čin - podmínka. Druhý trestný čin - trest OPP a třetí trestný čin - přichází konečně trest nepodmíněný. Sama Dominiko uznáte, kde je v tomto kolečku místo pro trest TDV, když si pachatelé nic nedělají ani z podmínek ani z trestů OPP. Při dnešní úctě k soudním rozhodnutím zejména uloženým alternativním trestům, je to velmi těžké.“

9. Mají podle Vás, když to vztáhneme na všechny uzákoněné alternativní tresty v České republice, nejen tedy TDV, do budoucna potenciál něco vylepšit? Případně co a jakým způsobem?

„Vždy je možno, co vylepšovat, u trestu OPP systém funguje poměrně dobře, tam byl přínos veliký. U trestu TDV bychom zaměřili pozornost především na pachatele, kteří již vykonávají trest nepodmíněný, a v rámci takzvaných podmíněných propuštění bychom v některých případech umožnili, aby část trestu vykonával odsouzený v režimu TDV, například po vykonání části trestu nepodmíněného a u vybraných trestných činů. Tam by snad trest TDV přinášel úlevu pro přeplněné věznice. Obecně však platí, že tam kde je respekt k právu a soudům větší je i jakýkoliv alternativní trest efektivnější a smysluplnější.“

Interview s probačním úředníkem z Břeclavi a s probačním úředníkem z Olomouce :

1. Od 1. 1. 2010 nabyl účinnosti zcela nový druh alternativního trestu – trest domácího vězení, který byl zaveden do trestního zákoníku i trestního řádu. Probíhala v rámci PMS nějaká příprava na zavedení tohoto alternativního trestu (školení, workshopy či kurzy)? Na co se kladl největší důraz?

Probační úředník – Břeclav: *„K PMS jsem nastoupil dne 4. 1. 2010 právě v souvislosti s nově zaváděným institutem domácího vězení. Do doby účinnosti nového trestního zákoníku, tedy do 1. 1. 2010, žádné školení dle vzpomínek služebně staršího kolegy neproběhlo, vše se řešilo za pochodu až v prvních měsících roku 2010. První vlašťovkou byl metodický postup úředníků a asistentů PMS v oblasti přípravy, uložení a následného zajištění kontroly výkonu trestu domácího vězení, který nám byl z ředitelství rozeslán dne 27. 1. 2010. První trest domácího vězení byl uložen dne 7. 1. 2010 Okresním soudem v Českém Krumlově, a to ve výměře 1 rok. Odsouzený byl shledán vinným ze spáchání přečinu výtržnictví a ublížené na zdraví, kterého se dopustil tím, že pod vlivem alkoholu napadl známého své družky. V této fázi jsme všichni čerpali ze zkušeností kolegů z Českého Krumlova, kteří výkon trestu kontrolovali. Prakticky od počátku jsme prováděli monitoring všech případů domácího vězení. Tento monitoring byl prováděn za účelem sledování a vyhodnocování prvních zkušeností s trestem domácího vězení a sloužil rovněž jako sběr informací o aktuálních otázkách odborné praxe. Ve dnech 10. 11. 2010 a 11. 11. 2010 proběhl pak dvoudenní workshop k trestu domácího vězení, jehož cílem byla výměna zkušeností z praxe. Největší důraz byl už od počátku kladen na to, aby byl trest domácího vězení ukládán ve vhodných případech.“*

Probační úředník – Olomouc: *„Ano probíhala, byli jsme seznamováni s novými metodickými standardy, zprávami atd., probíhaly na toto téma vzdělávací akce.“*

2. Jaký byl dle Vašeho odborného názoru hlavní cíl zavedení alternativního trestu - TDV?

Probační úředník – Břeclav: „Nově zaváděný trest domácího vězení měl odlehčit přeplněným věznicím.“

Probační úředník – Olomouc: „Trestní zákoník č. 40/2009 Sb., klade zvýšený důraz na alternativní tresty a TDV rozšířilo o portfolium těchto trestů.“

3. Myslíte si, že se čerpá inspirace TDV ze zahraničí v intenzivní míře? Například co se týče resocializace obviněných či elektronického monitoringu odsouzených osob k TDV? Zajímá mě Váš subjektivní názor.

Probační úředník – Břeclav: „Inspirace ze zahraničí stála zřejmě na počátku úvah o vhodnosti zavádění staronového trestu domácího vězení (v našem právním řádu se tento trest již jednou objevil). Zahraničí zkušenosti pak byly v hojné míře reflektovány v souvislosti s elektronickým monitoringem. Co se týče resocializací, trest domácího vězení zásadním způsobem modely práce s odsouzeným nezměnil – pořád se jedná o člověka, který se pohybuje ve svém přirozeném sociálním prostředí, stejně jako podmíněně odsouzený s dohledem nebo podmíněně propuštěný s dohledem.“

Probační úředník – Olomouc: „Myšlenka trestu domácího vězení je zcela jistě přejatá do našeho prostředí ze zahraničí, stejně tak jako elektronický monitoring.“

4. Jakým osobám/pachatelům TDV navrhuje? Za jaká provinění je nejčastěji navrhuje?

Probační úředník – Břeclav: „Často u mladistvých a mladých dospělých, kde je možné ještě počítat s určitým výchovným působením ze strany rodiny (trest domácího vězení pak toto rodinné výchovné působení podpoří), u dospělých pak tehdy, pokud mají relativně stabilní bydliště a v ideálním případě i práci. Nejčastěji za krádeže, výtržnosti apod. (Obviněný vysedává po hospodách, po cestě domů, v noci, posílen alkoholem někoho napadne nebo něco ukradne), obvykle i s návrhem na uložení přiměřených povinností a přiměřených omezení, aby se zdržel užívání alkoholu a jiných návykových látek.“

Probační úředník – Olomouc: „Vždy do věci vstupujeme po podnětu ze strany soudu. TDV navrhuje např. u pachatelů, kteří již jsou v "podmínce". Typově se jedná nejčastěji za maření výkonu úředního rozhodnutí, majetkovou trestnou činnost, výživné.“

5. Kolika osobám byl TDV, za dobu co nabyl účinnosti nový trestní zákoník č. 40/2009 Sb., uložen a kontrolován v rámci vašeho střediska PMS?

Probační úředník – Břeclav: „Deseti osobám.“

Probační úředník – Olomouc: „Třinácti osobám.“

6. Myslíte si, že náhodné kontroly TDV, které jsou prováděny Vámi přímo osobně, stačí pro resocializaci či sociální rehabilitace odsouzeného člověka vykonávajícího TDV? Zajímá mě Váš subjektivní postoj.

Probační úředník – Břeclav: „Nemyslím. Domácí vězení je nutno v první řadě vnímat jako trest, který je přímou alternativou k nepodmíněnému trestu odnětí svobody a jehož výhodou je, že umožní odsouzenému žít ve svém přirozeném sociálním prostředí, zachovat si rodinné a pracovní vazby apod. Trest domácího vězení tedy spíše brání dalšímu sociálnímu propadu, ke kterému by mohlo v některých případech pobytem ve vězení dojít (ztratí práci, bydlení apod.).“

Probační úředník – Olomouc: „Kontroly TDV nemají nic společného s resocializací a sociální rehabilitací odsouzeného, na toto má vliv práce s pachatelem v rámci konzultací na středisku.“

7. Nemělo by se s takovou osobou pracovat mnohem efektivněji, aktivněji a účinněji? Myslíte si, že by se v jeho nápravě sociálních návyků mohla využít například individuální či rodinná psychoterapie? Zajímá mě Váš subjektivní úsudek.

Probační úředník – Břeclav: „Případ od případu. Co se týče individuální či rodinné psychoterapie, nesdílím obecnou, mnohdy naivistickou, víru o jejím spásném působení na cokoli a myslím, že by byla přínosná spíše výjimečně. V případech mladistvých pokládám podle povahy věci za mnohem užitečnější probační programy, jsou-li místně dostupné, v případě dospělých, kteří se potýkají se závislostmi pak různé formy ambulantní léčby apod. V nápravě sociálních návyků nejvíce pomůže mladistvému škola a dospělému práce. Uvítal bych proto více pracovních příležitostí pro nekvalifikované osoby např. různé pomocné práce pro obec apod.“

Probační úředník – Olomouc: „Práce s klientem je dostačující, nemyslím si, že by, až na výjimky, byla nutná psychoterapie.“

8. Vnímají odsouzení, kteří s tímto alternativním trestem souhlasili, TDV jako nejprísrnější? Snaží se jej vykonat bez problému, nebo byly případy, kdy bylo nutné TDV soudem přeměnit na trest odnětí svobody?

Probační úředník – Břeclav: „Nevnímají. Člověk si zpočátku těžkosti spojené s trestem domácího vězení neuvědomí, ty se dostaví až v momentě, kdy trest domácího vězení vykonává. V jednom případě musel být namísto trestu domácího vězení uložen trest náhradní, tedy trest odnětí svobody. Důvodem bylo opakované porušování režimu. V dalším případě soud rozhodl ve veřejném zasedání, že trest domácího vězení zůstává v platnosti, přestože došlo k porušení režimu. Důvodem byla zejména skutečnost, že si našel práci a byl zaměstnavatelem velmi kladně hodnocen. Ostatní tresty byly řádně vykonány, popř. byly zrušeny souhrnným trestem.“

Probační úředník – Olomouc: „Nevím v porovnání s čím jej mají vnímat jako nejprísrnější, toto neřešíme. Ještě jsem nenavrhoval přeměnu TDV, všechny byly řádně vykonány.“

9. Kolik trestů domácího vězení, po amnestii, dnes už bývalého prezidenta České republiky, Václava Klause, máte aktuálně na starosti a kontrolujete?

Probační úředník – Břeclav: „Jeden.“

Probační úředník – Olomouc: „Aktuálně žádný trest.“

4.3 Diskuze neboli analýza a interpretace získaných dat

Z interview, které jsem prováděla se soudci, jsem byla nadšená. I přes jejich pracovní vytíženost zbyla chvíle na mých několik otázek. Vstřícný přístup pro poskytnutí interview byl k nezaplacení. Má obava z neporozumění právnickým termínům tedy rychle ustala. Právní terminologii ovládám samozřejmě na úrovni rámce školní potřeby. Vysoká právní odbornost a terminologické obraty jsou u soudců nezbytné. Proto mi odpovědi na otázky interpretovali odborně tak, abych jim co nejlépe porozuměla já i čtenáři, kteří budou moji bakalářskou práci číst. Jaká zajímavá a názorová fakta, která jsem odpověďmi od soudců získala, vyplynula z mého průzkumu? Alternativní tresty obecně, mají v českém právním systému své zásadní a v dnešní době neodmyslitelné postavení. To, že se neustále čerpá ze zahraničních případů a zkušeností, není ani trocha pochybností. I když, co se týče samotného TDV, tak z interview vyplynulo tvrzení, že kdyby tento trest v trestním zákoníku uzákoněn nebyl, tak by se našly další jiné alternativní tresty a cesty odklonu,

kteře mají řešení trestných činů nějakým způsobem odlehčit. Moji respondenti podotýkají určitou přetrvávající nedoladěnost TDV. Kdyby tedy přišlo k jeho úplnému zrušení, tak přeplněnost věznic by jistě nezpůsobil. Podstatou nízké využitelnosti jsou i vyplývající nutnosti a náležitosti, které jsou pro udělení TDV nezbytné. Tedy trvalé bydliště, které je zajišťující podmínkou pro to, aby mohl odsouzený trest řádně vykonávat a dále pak písemný souhlas s trestem, o kterém musí být sám obviněný pevně rozhodnut předem. Z toho všeho tím pádem vyplývá, že najít vhodného kandidáta ze strany soudu není úplně tak jednoduché. Nápomoc soudcům v „hledání“ vhodného pachatele pro TDV je pomocnou rukou institut PMS. Momentální situace vzhledem k soudcům je taková, že po amnestii ministerstvo až tak moc neapeluje na soudce aby TDV ukládali více, jako tomu bylo před amnestií. S největší pravděpodobností TDV zrušen nebude. V trestním zákoníku bude mít své právoplatné místo určité dlouhou dobu. Dle názorů soudců by mohlo v budoucnu začít fungovat například to, aby podmíněně propuštěná osoba vykonala část trestu v režimu TDV. Oba soudci se taktéž shodli v tom, že pro budoucí vývoj alternativního TDV je důležitá především úcta k uloženému trestu domácího vězení, která je nutná, avšak bohužel velmi nízká, což pak spouští neustálý kolotoč trestů a sporů. Myslím si, že doba, po kterou je TDV uzákoněn, není až tak dlouhá. Proto je pro soudy sžití se s tímto alternativním trestem a jeho větší aplikovatelností důležitá delší časová osa aby se ukázalo, že TDV se zcela určitě za efektivní alternativní trest považovat může.

V rozhovorech s probačními úředníky jsem se chtěla zaměřit i na osobu, která TDV vykonává. Shrnutí jejich odpovědí mi ukázalo, jak vnímá práci strana, která je oproti soudcům s obviněným pachatelem trestného činu, v přímém kontaktu delší dobu. Shrnutí jejich odpovědí je následující. I když se o alternativním TDV vědělo nějakou dobu před jeho uzákoněním, tak se na něj institut PMS nějak zvlášť nepřipravoval. Veškeré věci spojené s TDV se začaly hýbat, až s datem, kdy vešel v platnost. Za pochodu se probační úředníci vzdělávali podle metodických postupů, ve kterých se kladlo důraz především na vhodné uložení TDV. Co se týče dospělých, tak se řeší, zda mají stálé bydliště a práci a v případě mladistvých se zdůrazňuje výchovná složka čili rodina, která může své výchovné působení na mladistvého v TDV upevnit. Důvod uzákoněním TDV, dle jednoho probanta, bylo snížit přeplněnost věznic a dle druhého to bylo především kladení důrazu na alternativní tresty obecně. Zdůrazňují též zachování rodinných vazeb a práce, což brání k dalšímu sociálnímu propadu. Co se týče odpovědí na otázky týkající se využívání sociální rehabilitace formou individuální či rodinné psychoterapie, tak se oba probanti

shodují na tom, že je to případ od případu odlišné, proto až takové využití a spásné působení v nápravě odsouzeného psychoterapií, nevidí. Až na výjimky se prostě nutnost psychoterapie nevyžaduje, samotná práce s klientem na středisku je prý dostačující, dle jednoho z probantů. Roli v nápravě v současnosti hrají akreditované probační programy, avšak někdy nejsou místně dostupné. Domněnka jednoho z probantů je zaměřit se a podpořit sociální stránku osoby v TDV výkonem různých pomocných akcí. Celkem obě střediska PMS, tedy Břeclav a Olomouc, za dobu co je možné TDV soudem uložit, kontrolovala 23 TDV. Přesně deset v Břeclavi a třináct v Olomouci. Momentální stav kontrolovaných trestů vypadá po amnestii tak, že břeclavské středisko PMS má na starost jeden a olomoucké středisko PMS žádný TDV. Myslím si, že sledování vývoje TDV bude v průběhu budoucích let ještě určitě zajímavé.

Jak už jsem na začátku praktické části podotýkala, rozhovory jsem koncipovala zvlášť pro soudce, zvlášť pro probační úředníky. Názory na TDV se u těchto dvou skupin respondentů nemohou tedy úplně střetnout. Tvrdím a vycházím z pohledu nestráníka, který usuzuje, že i přes odlišné pohledy těchto dvou skupin na TDV, spatřuji podstatnou výhodu právě v těch rozdílných bodech. Vzájemně si je ukázat a zapracovat na tom aby se tyto odlišné a přitom tak blízké body alespoň v určitém pohledu, obracely stejným směrem.

Závěr

Závěrečné zamyšlení, zhodnocení a celkové shrnutí mé bakalářské práce je zajímavé v tom, že přes mnoho informací, které jsem za dobu vytváření a psaní této práce nasbírala nejen od odborníků z profesní oblasti, ale i od mnoha názorů osob blízkých, nebylo možno všechny vyslechnuté informace do práce obsáhnout. Diskuze a všemožné dotazy na terminologii a obsah, kterým jsem se chtěla zabývat a zabývala, byly hodnoceny pozitivním směrem. Když budu hodnotit názory tzv. laiků v oblasti sociální či právní, tak bych určitě chtěla podotknout to potěšení, že pokaždé toto téma vzbudilo chuť vyzvědět a rozebrat, jak alternativní trest domácího vězení vlastně funguje, probíhá, kdo se jím zabývá a jak jej vnímají sami odsouzené osoby k tomuto trestu. Proto se domnívám, že vynaložená energie k zpracování tohoto téma byla působení okolí ještě víc popohnána dopředu. A to například tak, že zpracování závěrečné praktické část jsem si jednoduše užívala.

Postupně vypracovat jednotlivé kapitoly v teoretické části tak, aby na sebe navazovaly, společně se vzájemně prolínaly, bylo podstatné a cílené. Praktická část teoretickou podtrhla a navíc jako bonus zjistila, že všechna teoretická fakta mohou i nemusí mít pravdu v tom, že tzv. „co je psáno, není tak vždycky nutně dáno“. Ohledně institutu probační a mediační služby toho bylo objeveno mnoho. Nesmí se však usnout na vavřínech, další nové poznatky v tomto českém institutu ještě čeká na zúročení. I když je to přece jen zaběhlý institut, který je svou dlouholetou pracovní stabilitou velmi účinný a za ta léta nepostradatelný. Co se týče sociální rehabilitace, sociální práce a psychoterapie s osobami, v případě mé práce odsouzenými k TDV, je podle mého mínění, ne tak úplně opovrhována, ale ani ne tak úplně na první místo prosazována. Samozřejmě všechny tyto druhy resocializace obviněné či poškozené osoby, vycházejí ze sebe navzájem, ale přesto všechno bych se podstatně více ubrala směrem být těmto lidem více jak psychicky, tak i sociálně nablízku. Ovšem jde to těžko, jelikož nároky na administrativní a úřední práci jsou a to víme ze všech oborů lidské činnosti, jednoduše velké a bohužel se i nadále zvyšují.

Z mého celkového závěrečného pohledu proto vyplývá, že trest domácího vězení má možnost stát se alternativním trestem, který bude mít, tak jako je tomu v zahraničních státech, hlubší význam pochopení i širšího uplatnění. A nakonec bych chtěla zmínit, zajímavou myšlenku samotného římského řečníka a filosofa Cicera, který tvrdí, že: „spravedlnost hledí, aby každému bylo dáno, co mu patří.“

Seznam použité literatury

BOUČEK, J. *Psychoterapie*. 2. doplněné vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006. 47 s. ISBN 80-244-1517-8.

ČERNÍKOVÁ, V. a kol. *Sociální ochrana: terciární prevence, její možnosti a limity*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk s.r.o., 2008. 244 s. ISBN 978-80-7380-138-0.

ČERNÍKOVÁ, V., SEDLÁČEK V. *Základy penologie pro policisty*. 1. vyd. Praha: PAČR, 2002. 148 s. ISBN 80-7251-104-1.

CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu. Základy kvantitativního výzkumu*. 1.vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2007. 272 s. ISBN 978-80-247-1369-4.

DOUBRAVOVÁ, D., OUŘEDNÍČKOVÁ, L., ŠTERN, P., URBAN, L. a kol. *Příručka pro probaci a mediaci*. Praha: SPJ - Institut pro probaci a mediaci, 2001. 180 s. ISBN 80-902998-0-6.

HOŘÁK, J. *Domácí vězení a elektronická kontrola odsouzených. Trestní právo*. č. 12. Ostrava Hrabůvka, LexisNexis CZ: Sagit, a.s., 2005. 7-11 s. ISSN 1210-6348.

HUTYROVÁ, M. *Etopedie pro výchovné pracovníky*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006. 45 s. ISBN 80-244-1190-3.

JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část, Zvláštní část*. 2. vyd. Praha: Leges, 2010. 912 s. ISBN 978-80-87212-49-3.

JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 3. aktualizované vydání podle stavu k 1. 10. 2012 Praha: Leges, 2012. 1280 s. ISBN 978-80-87576-29-8.

KRATOCHVÍL, S. *Základy psychoterapie*. 5. vyd. Praha: Portál, 2006. 384 s. ISBN 80-7367-122-0.

KREJČÍŘOVÁ, O., TREZNEROVÁ, I., *Malý lexikon sociálních služeb*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011. 85 s. ISBN 978-80-244-2754-6.

MAHROVÁ, G., VENGLÁŘOVÁ M. a kol. *Sociální práce s lidmi s duševním onemocněním*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2008. 176 s. ISBN 978-80-247-

2138-5.

MATOUŠEK, O. a kol. *Základy sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001. 312 s. ISBN 80-7178-473-7.

MATOUŠEK, O., KOLÁČKOVÁ, J., KODYMOVÁ P. (eds.) *Sociální práce v praxi. Specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005. 352 s. ISBN 80-7367-002-X.

MIOVSKÝ, M. et. al. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2006. 332 s. ISBN 80-247-1362-4.

NAVRÁTILOVÁ, J. *Trest domácího vězení. Časopis Bulletin advokacie*. č. 10. Praha: Česká advokátní komora, 2009. 94-97 s. ISSN 1210-6348.

NETÍK, K., NETÍKOVÁ D., HÁJEK S. *Psychologie v právu*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 1997. 140 s. ISBN 80-7179-177-6.

ŘEZNIČEK, I. *Metody sociální práce*. 1. vyd. Praha: Slon, 1994. 80 s. ISBN 80-85850-00-1.

ŠČERBA, F. *Právní úprava nových alternativních trestů. Časopis Bulletin advokacie*. č. 10. Praha: Česká advokátní komora, 2009. 86 s. ISSN 1210-6348.

ŠTERN, P., OUŘEDNÍČKOVÁ, L., DOUBRAVOVÁ, D. (eds.) *Probace a mediace. Možnosti řešení trestných činů*. 1. vyd. Praha: Portál, 2010. 216 s. ISBN 978-80-7367-757-2.

STOLÁŘ, A., PÚRY, F., ŠÁMAL, P. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2000. 468 s. ISBN 80-7179-350-7.

ÚLEHLA, I. *Umění pomáhat*. 3. vyd. Sociologické nakladatelství: SLON, 1999. 128 s. ISBN 978-80-86429-366.

VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 4. vyd. Praha: Portál, 2008. 872 s. ISBN 978-80-7367-414-4.

VITÁSKOVÁ, K. *Etopedie: vybrané okruhy etopedické problematiky*. 1. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2005. 70 s. ISBN 80-7368-123-4.

VOTAVA, J. a kol. Základy rehabilitace. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1997. 139 s. ISBN 80-7184-385-7.

VYMĚTAL, J. Roegersovská psychoterapie. 1. vyd. Praha: Český spisovatel, 1996. 208 s. ISBN 80-202-0605-1.

ŽATECKÁ, E. Postavení a úkoly probační a mediační služby. 1. vyd. Ostrava: KEY Publishing s.r.o., 2007. 136 s. ISBN 978-80-87071-55-7.

Internetové zdroje

ČESKÁ TISKOVÁ KANCELÁŘ, JUM. *Vězně budou doma hlídat elektronické náramky. Projekt se osvědčil* [online]. 30.11.2012 [cit. 2013-06-03]. Dostupné z: <http://zpravy.ihned.cz/c1-58871870-vezne-ohlidaji-doma-elektronicke-naramky>.

PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. *Poslání a cíle* [online]. © IT STUDIO s.r.o., 2002-2013 [cit. 2013-05-09]. Dostupné z: <http://www.pmscr.cz/>.

VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY. *Alternativní tresty jsou cestou k úsporám* [online]. 22.8.2012 [cit. 2013-06-03]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/alternativni-tresty-jsou-cestou-k-usporam--98426/>.

Zákony

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád).

Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

Vyhláška č. 456/2009 Sb. o kontrole výkonu trestu domácího vězení.

Seznam použitých zkratk

aj.	a jiné
apod.	a podobně
atd.	a tak dále
např.	například
PMS ČR	Probační a mediační služba České republiky
PS	Psychoterapie
TS	Trestný čin
TVD	Trest domácího vězení
tzv.	tak zvané
VS ČR	Vězeňská služba České republiky
VTOS	Výkon trestu odnětí svobody

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Dominika Svobodová
Katedra:	Ústav speciálněpedagogických studií
Vedoucí práce:	Mgr. Michal Růžička, Ph.D.
Rok obhajoby:	2013

Název práce:	Význam trestu domácího vězení pro sociální rehabilitaci odsouzeného
Název v angličtině:	Meaning of home confinement about criminal proceeding, for social rehabilitation of convicted
Anotace práce:	<p>Tato práce pojednává o trestu domácího vězení v rámci sociální rehabilitace odsouzeného. Je rozdělena do dvou částí.</p> <p>V teoretické části jsou popsány pojmy probační a mediační služba, její historická a současná pracovní východiska, sociální rehabilitace, její možnosti a využití a trest domácího vězení z hlediska českého sociálně právního systému.</p> <p>Praktická část je věnována kvalitativnímu průzkumu trestu domácího vězení, formou rozhovorů se čtyřmi respondenty, kteří mají k danému tématu největší a nejširší profesní kompetence. Dvěma soudci a dvěma probačními úředníky. Cílem rozhovorů bylo zjistit, zda má trest domácího vězení nezbytnou sociálně právní využitelnost a efektivnost a zda by v rámci sociální rehabilitace odsouzeného nebylo možné využít efektivnějších možností jeho nápravy, například formou různých terapií.</p>
Klíčová slova:	Trest, domácí vězení, trest odnětí svobody, sociální rehabilitace, sociální práce, probační a mediační služba

Anotace v angličtině:	<p>This thesis talks about home confinement rehabilitation as a part of the rehabilitation of the convicted person. The thesis is divided into two sections.</p> <p>The theoretical section describes the concepts of probation and mediation service and its historical and contemporary solutions, the possibilities and applications of the social rehabilitation. It also talks about the home confinement from the viewpoint of the socio-legal system in the Czech Republic.</p> <p>The practical section is dedicated to a qualitative research of the home confinement. It has been conducted in the form of four interviews with respondents that have the biggest professional competencies for this subject - two judges and two probation officers. The goal of these interviews was to find out whether the home confinement has it is essential socio-legal application and effectiveness and whether the social rehabilitation of the convicted would have the possibility of more effective method of correction such as various forms of therapy.</p>
Klíčová slova v angličtině:	Sentence, home confinement, imprisonment, social rehabilitation, social work, the probation and mediation service
Přílohy vázané v práci:	-
Rozsah práce:	61 stran
Jazyk práce:	český